

GEMEENTE GRONINGEN

TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

DE STAND VAN DE GEMEENTE

HANDREIKING COALITIE ONDERHANDELINGEN

INHOUDSOPGAVE HANDREIKING COALITIE-ONDERHANDELINGEN

	<u>Pag.</u>
Inleiding	3.
1. Stand van Gemeente, feiten en cijfers	6.
2. Trends en Ontwikkelingen	11.
2.1. Groningen groeit	11.
2.2. De ongedeelde gemeente	14.
2.3. Kenniseconomie/economische ontwikkelingen	22.
2.4. (Voorbij de gaswinning) Energietransitie/duurzaamheid, klimaatadaptatie en transitie landelijk gebied	33.
Naar een moderne overheid:	
2.5. Dichtbij de burger	34.
2.6. Een betere dienstverlening: digitalisering en informatievoorziening	38.
2.7. Organisatie-ontwikkeling(en)	39.
3. Belangrijke samenwerkingspartners, afstemming agenda's	42.

Inleiding

Voor u ligt de handreiking met de trends en ontwikkelingen en de stand van de gemeente als onderdelen van het Onderhandelingsdossier. Deze handreiking is ambtelijk voorbereid. Het vormt input voor de onderhandelingen op weg naar een Coalitie-Akkoord. Door de samenvoeging ontstaat een nieuwe gemeente met een divers karakter, specifieke kenmerken en kwaliteiten. In het Coalitie-Akkoord zal voortgebouwd worden op het resultaat tot dusver en gemaakte afspraken zoals geformuleerd in de Bestuursovereenkomst tussen de drie samengevoegde gemeenten.

Bestuursovereenkomst Groningen-Ten Boer-Haren

De bestuursovereenkomst beschrijft inhoudelijke én procesmatige uitgangspunten voor de samenvoeging van de gemeenten per 1 januari 2019. Het bevat concrete maatregelen in reactie op door inwoners geuite zorgen over bestuurlijke nabijheid, de dienst- en zorgverlening, de voorzieningen en ruimtelijke ontwikkeling. Doel van de bestuursovereenkomst is daarmee het scheppen van kaders waarbinnen de voorgenomen herindeling uitgewerkt wordt en de nieuwe gemeente vorm krijgt.

In de Bestuursovereenkomst is bepaald dat de nieuwe gemeente de ruimtelijke kwaliteit en het open, groene, onbebouwde karakter van het landelijk gebied en bijbehorende natuurwaarden zal behouden. Ze zal een dorpen- en kernenbeleid ontwikkelen in nauwe relatie met de identiteit, aantrekkelijkheid, veiligheid en leefbaarheid van het gebied. De aardbevingsproblematiek noodzaakt tot voortzetting van maatregelen, ondersteuning en zorg voor getroffen bewoners.

Omwille van leefbaarheid zorgt de gemeente voor sociale samenhang tussen dorps/wijkbewoners en investeert in een goed voorzieningenniveau. De aanwezige unieke betrokkenheid vraagt om korte lijnen met de burger, waarbij burgerparticipatie een belangrijke rol speelt. Dat gaat niet vanzelf, we zullen rekening moeten houden met de schaal- en cultuurverschillen tussen de dorpen, het landelijk gebied en de stedelijk omgeving. Voor bestuur en organisatie vraagt dit een grote mate van zorgvuldigheid en een werkwijze die past bij de opgaven voor de diverse gebieden van de nieuwe gemeente. Vanuit haar rol als economische motor van het Noorden ondersteunt en faciliteert de nieuwe gemeente startende ondernemers en gevestigde bedrijven.

Streven is om het beste van de drie gemeentelijke organisaties te combineren en te functioneren als één flexibele burgergerichte organisatie. Het is daarnaast gebruikelijk de gemeentelijke tarieven vanaf de herindelingsdatum te harmoniseren; een bevoegdheid van de nieuwe gemeenteraad.

Context

De afgelopen jaren is door de huidige gemeente Groningen gewerkt aan de ambities van het Coalitie-Akkoord "Voor de Verandering". Maatschappelijk doel was om de twee gezichten van de stad met elkaar te verbinden en bij te dragen aan een inclusieve samenleving. Daartoe is een veranderagenda opgesteld voor sociale, duurzame economische groei met duurzaamheid als uitgangspunt van alle beleidsuitingen. Ze heeft de afgelopen periode geïnvesteerd in het verkleinen van de verschillen in leefkwaliteit tussen de wijken en gepoogd ieders leefkwaliteit te verhogen. Ook de komende jaren ligt hier een stevige opgave. Het vestigingsklimaat vraagt eveneens om forse inzet. De leefkwaliteit is daarom als leitmotiv voor "The Next City" en uitbreiding daarvan naar het gebied Haren en Ten Boer gekozen. Daarbij zal de verbinding moet worden gelegd met de toekomst van het landelijk gebied.

Momenteel kent (de stad) Groningen mede door de hoogconjunctuur veel economische dynamiek: volop talent, bloeiende startups en nieuwe bedrijvigheid. Door investeringen in een toekomstbestendige binnenstad is de kwaliteit en aantrekkingskracht toegenomen en toegerust op nieuwe voorzieningen voor bewoners, bedrijven en bezoekers. In het gebiedsgericht werken en de wijkvernieuwing is met actieve bewoners, corporaties en andere partijen een beweging in gang gezet

naar “verzorgde en vitale wijken waar mensen met plezier wonen en zich om hun woonomgeving bekommeren”.

Naast gezondheid en leefomgeving wordt de kwaliteit van leven voor een groot deel bepaald door sociale contacten en activiteit. Mensen die in welke vorm dan ook maatschappelijke ondersteuning nodig hebben, zijn erbij gebaat dat we deze ondersteuning dichtbij organiseren. Deze insteek heeft geleid tot de transformatie op sociaal-maatschappelijk vlak. Daartoe is de stichting WIJ opgericht. Bij de inzet van de 11 WIJ-teams en de gemeente zijn preventie, eigen regie en zelfredzaamheid leidend. Het recent ingestelde Gebiedsondersteuningsnetwerk zal tevens als vliegwiel moeten fungeren voor de nagestreefde beweging van dure maatwerk-voorzieningen naar algemene voorzieningen. De basis voor transformatie wordt gelegd bij gezond en veilig opgroeien in een stimulerende leefomgeving. Daarin krijgen kinderen gelijke kansen om hun talenten te ontwikkelen en actief deel te nemen aan de samenleving. Een belangrijke rol is weggelegd voor het onderwijs: van vroeg- en voorschoolse opvang en kwalitatief basisonderwijs naar innovaties rond digitale geletterdheid, ondernemerschap en onderwijs van de toekomst. Ook wordt vanuit onderwijs samengewerkt met het programma Vluchtelingen, Asielzoekers en Statushouders voor betere integratie en participatie.

De afgelopen jaren is geïnvesteerd in armoede- en minimabeleid, gezondheid, WIJ-teams, gebiedsgericht werken, onderwijsinnovatie en gebiedsontwikkeling. Alle betreffen een lange termijn-focus. Vaak is gekozen voor innovatieve werkwijzen. Deze inzet heeft in een aantal gevallen het gewenste perspectief opgeleverd, in andere gevallen is dit echter op korte termijn nog niet gelukt. Ondanks de economische voorspoed met banengroei en de beleidsinspanningen blijft activering en participatie van bijstandsgerechtigden een weerbarstige opgave, met name voor hen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Deze ontwikkeling is illustratief voor de toenemende tweedeling in de samenleving en de hardnekkigheid van de (financiële) problematiek die we in de Wmo en Jeugdzorg terugzien.

De nieuwe gemeente zal aan de sociaal-maatschappelijke opgaven en de tweedeling moeten blijven werken. Deze opgaven vergen een lange adem. Tegelijkertijd dienen zich legio kansen aan: de relatief jonge en ruime beroepsbevolking, de energietransitie en de verduurzaming, maar ook de versterking en dorpsvernieuwing in delen van de nieuwe gemeente onder invloed van het Nationaal Programma. Voorwaarden voor benutting van deze kansen zijn er ook. We noemen in de verband de versnelling van de woningbouwproductie, de (inter)nationale bereikbaarheid, de leefbaarheid en veiligheid binnen de nieuwe gemeente en de aantrekkingskracht als (internationale) onderwijsstad.

Financiële situatie voor 2019 e.v.

De financiële situatie voor 2019 (en verder) laat op voorhand zien dat het een forse uitdaging zal gaan worden voor het nieuwe college om een sluitende meerjarenbegroting te presenteren. Onderstaand financieel meerjarenbeeld geeft de financiële ruimte van de gemeente bij ongewijzigd beleid. Het meerjarenbeeld voor de komende 4 jaar is:

	2019	2020	2021	2022
Actueel meerjarenbeeld begroting 2019	-9.665	3.857	6.122	9.514

In het actuele meerjarenbeeld van de nieuwe gemeente Groningen is er sprake van een nadelig saldo van 9,7 mln. € in 2019 en voordelige saldi van 3,9 mln. € in 2020, van 6,1 mln. € in 2021 en 9,5 mln. € in 2022. De komende jaren worden we geconfronteerd met forse tekorten op de uitkering BUIG (ca. 9,5 mln. €) en de uitgaven in de zorg (jeugd en WMO ca. 13 mln. €) bij ongewijzigd beleid. Deze uitkering en uitgaven zijn groter dan onze - door het rijk gedecentraliseerde – inkomsten.

De nieuwe gemeente Groningen is hierin overigens niet uniek; veel (grote) gemeenten worstelen met tekorten rond de sociaal-maatschappelijke opgave.

In het actuele meerjarenbeeld is op dit moment alleen rekening gehouden met het tekort BUIG in 2019. De resterende tekorten zijn niet meegenomen.

Aanvullend ligt er een forse investeringsopgave op ruimtelijk-economisch terrein. De stad groeit en de economische ontwikkelingen zijn positief. Dit vraagt om een gemeente die investeert in bijvoorbeeld de wijk- en dorpsvernieuwing, de energietransitie en verduurzaming en aantrekkelijke nieuwe woningbouwlocaties.

Het nieuwe college staat daarmee voor de uitdaging keuzes te maken hoe wordt omgegaan met de tekorten op sociaal-maatschappelijk vlak en de investeringsopgave op ruimtelijk-economisch terrein. Gelet op de grote tekorten op sociaal-maatschappelijk vlak zal afgewogen moeten worden of die geaccepteerd worden. Bij acceptatie daarvan zal er vooralsnog geen ruimte zijn in het meerjarenbeeld voor nieuwe opgaven. Voor elke nieuwe opgave zal dan gezocht moeten worden naar dekking om een sluitend meerjarenbeeld te kunnen presenteren. Tegelijkertijd kan er ook actie worden ondernomen om de tekorten binnen de sociaal-maatschappelijke opgave terug te dringen, waardoor er ruimte kan worden gecreëerd voor andere opgaven. Voor het jaar 2019 kan hoe dan ook niet het gehele tekort worden opgelost en is nog onduidelijk wat de exacte omvang zal zijn. Voor een structurele oplossing zijn naast landelijke middelen ook veranderingen in het stelsel nodig.

Opbouw Handreiking

We beginnen deze Handreiking met de stand van de nieuwe gemeente, uitgedrukt in een aantal feiten en cijfers. Een uitgebreide stand van de nieuwe gemeente vindt u in bijlage 1. Onderdeel daarvan vormt een – door Platform 31 uitgevoerde - benchmark met vergelijkbare gemeenten. Waar mogelijk is de stand van Groningen, Haren en Ten Boer binnen deze benchmark separaat in beeld gebracht.

Deze bijlage vormt onderdeel van onze vernieuwde basismonitor. Naast de stand van gemeente vindt u er ook de doorontwikkelde wijkkompassen en de geactualiseerde bevolkingsprognoses. U kunt deze informatie vinden op onze nieuwe website, die vanaf 22 november 2018 online zal zijn: <http://basismonitor-groningen.nl>

Vanuit de gemeenten is nadere informatie aangereikt over beleidsmatige ontwikkelingen en inhoudelijke opgaven die op de nieuwe gemeente afkomen. Deze informatie is opgenomen in paragraaf twee met een schets van de belangrijkste trends en ontwikkelingen. Ze zijn gestructureerd op basis van vier breed gedragen inhoudelijke rode draden en drie procesthema's met aandacht voor de integraliteit en de onderlinge verbanden,

Rode draden:

- Groningen Groeit
- De Ongedeelde Gemeente
- Economische Ontwikkelingen (kenniseconomie)
- Energietransitie/Duurzaamheid, Klimaatadaptatie en Transitie landelijk gebied (Gaswinning)

Procesthema's (naar een moderne overheid):

- Dichtbij de burger
- Een betere dienstverlening: digitalisering en informatievoorziening
- Organisatieontwikkelingen

In paragraaf 3 benoemen we vervolgens aan de hand van deze trends en ontwikkelingen de belangrijkste samenwerkingspartners en hun agenda's.

1. Stand van Gemeente: feiten en cijfers ¹

Kerngegevens: De nieuwe gemeente Groningen in feiten en cijfers

	Groningen 1-jan-18	Haren 15-aug-17	Ten Boer 1-jan-18	Nieuwe gemeente
Leeftijdscategorie				
0-4 jaar	8.610	1.038	357	10.005
5-19 jaar	28.744	3.563	1.472	33.779
20-64 jaar	139.602	9.910	3.995	153.507
Ouder dan 65 jaar	25.672	5.227	1.468	32.367
Totaal inwoners	202.747	19.738	7.292	229.777
Naar geslacht				
Man	101.269	9.429	3.616	114.314
Vrouw	101.478	10.309	3.676	115.463
Totaal inwoners	202.747	19738	7292	229.777
Aantal uitkeringen WWB	10178	257	96	10.581
Aantal uitkeringen IOAW/Z	466	28	8	502
Aantal uitkeringen BBZ	293	14	3	310
Onderwijs: peildata 1 okt en 1 dec 2017				
Leerlingen Speciaal Onderwijs	1769	433	0	2.202
Leerlingen Voortgezet Onderwijs	12.770	3.289	0	16.059
Leerlingen Basisonderwijs	12.400	1.683	664	14.747
Deelnemers AOC/ROC	19.100	0	0	19.100
Studenten HBO	30.130	0	0	30.130
Studenten WO	29.900	0	0	29.900
Oppervlakte land (ha)	9.197	5.069	4.531	18.797
Oppervlakte binnenwater (ha)	940	505	42	1.487
Oppervlakte totaal (ha)	10.137	5.574	4.573	20.284
Aantal woningen	100.946	9.018	3.064	113.028
Aantal kernen	4	4	8	16

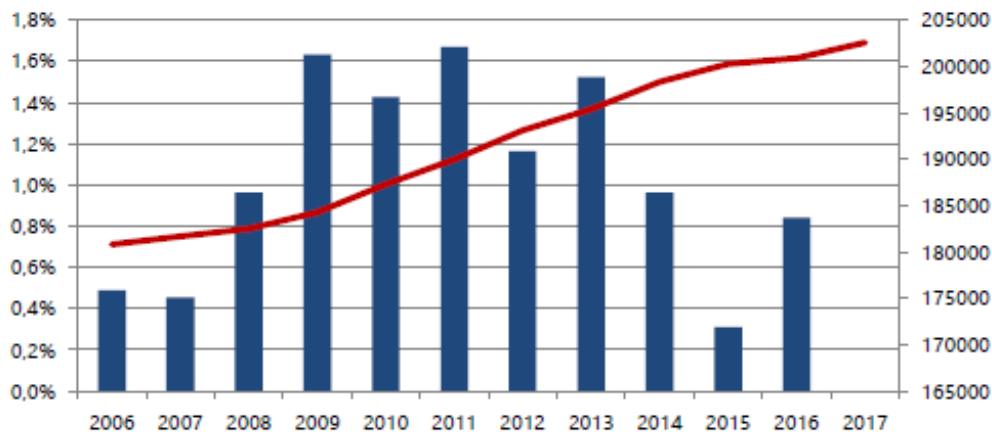
¹ Dit betreft een samenvatting. In bijlage 1 vindt u een uitgebreide versie van "Stand van Gemeente".

Bevolking

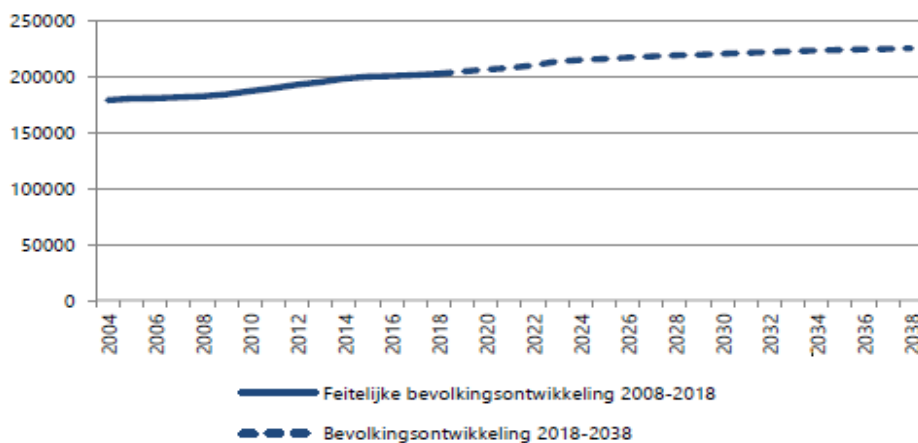
De huidige gemeente Groningen telt momenteel 204.172 inwoners (stand op 26 oktober 2018). Vanuit de gemeente Haren en Ten Boer komen daar vanaf 1 januari 2019 ca. 27.000 mensen² bij. De bevolking van de nieuwe gemeente neemt de komende jaren fors toe. Na de herindeling groeien we tot 2030 naar verwachting door tot ongeveer 255.000 inwoners (met een bandbreedte). In 2030 wonen daarvan 220.000 à 230.000 mensen in de huidige gemeente Groningen. Naar verwachting zal het bevolkingsaantal zich in Ten Boer stabiliseren, Haren groeit met ca. 8% tot 21.000 inwoners³.

De groei is te verklaren door natuurlijke aanwas (18%), een positief binnenlands migratiesaldo (42%) en een positief buitenlands migratiesaldo (39%).⁴ Uitgaand van de nieuwste bevolkingsprognose zal de huidige gemeente Groningen in bevolkingsaantal groeien naar 226.000 inwoners. Een groei van 11,5% tussen 2018-2030. Het aantal huishoudens zal naar verwachting stijgen met 14%. Met name het aantal eenpersoonshuishoudens zal significant toenemen door een sterke groei van het aantal jongeren en ouderen in de gemeente. De bevolkingsopbouw van de gemeente ontwikkelt zich van een kerstboom tot een zandloper waarin de leeftijdscategorieën 20-24 jaar en 65+ de grootste zijn en relatief minder mensen in de middengroepen vallen.

Figuur 1 Bevolkingsomvang, groeipercentage bevolking, gemeente Groningen, 2008-2018

Figuur 7 Bevolkingsontwikkeling gemeente Groningen, 2008-2038

² In augustus 2017 telde de gemeente Haren 19.738 inwoners en op 1 januari 2018 Ten Boer 7.292 inwoners.

³ Bron: CBS, Regionale Prognoses 2017-2040.

⁴ Alle cijfers komen uit de Bevolkingsprognose 2018 OIS Groningen tenzij anders aangegeven. Ook laat Groningen door externen prognoses maken. De diverse prognoses laten een bandbreedte zien tussen 220.000-230.000 inwoners in 2030. Verschillen worden verklaard door ontwikkelingen op de woningmarkt en de saldi binnenlandse en buitenlandse migratie.

Economie

Groningen is een kenniseconomie. Het aandeel hoogopgeleiden in de beroepsbevolking is in de nieuwe gemeente met 49% hoger dan in Eindhoven en Enschede en vergelijkbaar met Nijmegen. In vergelijking met steden als Eindhoven, Leeuwarden, Enschede en Zwolle kent Groningen het laagste percentage laagopgeleiden (13%) en het hoogste percentage hoogopgeleiden.⁵

Economisch gezien is het Groningen de afgelopen periode voor de wind gegaan. Op 1 april 2017 telde de huidige gemeente Groningen 139.000 banen, een groei van 3.1% in één jaar. Terugkijkend is haar werkgelegenheid sinds het jaar 2000 met 13.6% gestegen. Vooral in de detailhandel en de thuiszorg kwamen er banen bij. Verder groeide de werkgelegenheid in de horeca, gezondheids- onderzoek en jeugdzorg. Afname van banen was er vooral bij de verpleeg- en verzorgingsinstellingen.

Gezien de verwachte groei van de beroepsbevolking in de huidige gemeente Groningen tot mogelijk 8 % tot 2030 is de rek er nog niet uit. De economische structuur is dynamisch van aard met relatief veel startups (119 per 1.000 vestigingen), snelgroeiende ondernemingen en ZZP'ers (slechts in tien gemeenten zijn meer ZZP'ers). De economische voorspoed zien we terug in het aantal vestigingen in 2017 (+ 4.8% tot 17.500) en lage leegstand (met 5.6% ruim onder het landelijk gemiddelde). Groningen is en blijft de economische motor van het Noorden.

Sociaal

Naast de economische voorspoed en het hoge opleidingsniveau van de beroepsbevolking blijft het huidige Groningen een gemeente met twee gezichten. In de sociaal economische index van Atlas voor Gemeenten staat Groningen nu op plek 24 van de 50 grootste gemeenten. Stadgers hebben een laag gemiddeld inkomen en dito koopkracht vergeleken met inwoners van andere steden. De hogere gemiddelde inkomens in Haren en Ten Boer zullen het beeld voor de nieuwe gemeente verbeteren. In 2016 was het aandeel van mensen dat risico loopt op armoede met 15,3 procent het hoogst in Rotterdam, gevolgd door de huidige gemeente Groningen met 14,7 procent. Vijftien procent van de kinderen groeit er op in een huishouden met een minimum inkomen. Over de hele stad zegt 9% moeite te hebben met rondkomen. Op wijkniveau zien we de minst gunstige beelden in de Indische buurt, Paddepoel, Selwerd, De Wijert, Beijum en De Hoogte. In de laatste twee wijken heeft 25% van de huishoudens een minimuminkomen. De economische groei heeft binnen de huidige gemeente Groningen geleid tot een lichte daling van het aantal bijstandsuitkeringen. Meer dan 43% van de mensen in de bijstand is hier laagopgeleid en heeft een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Zorg

Momenteel worden er in de huidige gemeente Groningen 24.000 WMO voorzieningen verstrekt aan 19.000 personen (Haren hanteert een andere definitie, dit gaan we nader afstemmen). Door de vergrijzing zullen steeds meer inwoners een beroep doen op ondersteuning, zorg en passende woonvoorzieningen. De grootste toename is voorzien vanaf 2023. De nieuwe gemeente kent met Haren en Ten Boer twee sterker vergrijpsde gebieden. In Haren is meer dan 25% van de inwoners boven de 65 jaar en zal de zorgvraag al eerder significant toenemen. Tot 2038 is de verwachting dat het aantal 65-plussers met bijna 50% toe zal nemen.

De huidige gemeente Groningen kent een hoge mate van sociale cohesie. Dit kan worden afgeleid uit het grote aantal inwoners dat zegt mantelzorg te verlenen (20%), vrijwilligerswerk te doen (30%) en zich actief in te zetten voor de buurt (25%). Ook scoort de huidige gemeente Groningen zeer laag in vergelijking met andere steden op de mate waarin inwoners zich eenzaam voelen.

Relatief veel kinderen groeien in de huidige gemeente Groningen op in armoede. Verder kennen we er veel echtscheidingen en is de opgave rond kindermishandeling groot. In 2017 ontvingen 12,3% van de jeugdigen in Groningen tot 18 jaar jeugdhulp. Bijna 2% van de jongeren kreeg jeugdhulp met

⁵ Trendanalyse Groningen Platform 31. Zie ook bijlage 1 met de benchmark tussen vergelijkbare gemeenten.

verblijf en 1,4% jeugdbescherming. Het aantal jongeren in gesloten jeugdhulp neemt verder toe. Deze cijfers zijn hoog ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Er is meer behoefte aan een ‘tussenvorm’ voor voorzieningen voor groep jongeren 18+ om op eigen benen te staan. We hebben het dan over woonvormen met intensieve ambulante begeleiding.

Ook voor volwassenen die uit een Beschermd Wonen voorziening komen, is behoefte aan passende woonvormen, zoals bijvoorbeeld geclusterde woonvormen. Onderzoek van KAW naar de huisvesting van cliënten die uit een Beschermd Wonen voorziening komen, wijst uit 25% uit zou kunnen stromen, mits er genoeg geschikte woonvormen zouden zijn. De prognose van de uitstroom is vanuit een optimaal scenario provincie-breed jaarlijks ongeveer 340 cliënten en voor de nieuwe gemeente Groningen (inclusief Haren en Ten Boer) jaarlijks ongeveer 150-200 cliënten. In de praktijk komt de uitstroom de komende jaren geleidelijk op gang.

Onderwijs, Sport en Cultuur

In het huidige Groningen studeert meer dan 18% van de inwoners. Vooral het hoger onderwijs internationaliseert steeds verder. Sinds 2011 is het aantal buitenlandse studenten verdubbeld tot 8.700 met afgelopen jaar een groei van 1.400 studenten. Door de jonge bevolking is Groningen een relatief gezonde stad waar in de wijken ook bovengemiddeld gesport wordt. Per wijk geeft minimaal 60% van de inwoners aan actief te sporten. 70% is tevreden met de sportvoorzieningen in de wijk. De provincie Groningen heeft cultureel het meest te bieden van alle provincies volgens de cultuurindex uit de nieuwe Atlas voor gemeenten 2018.

Veiligheid

De huidige gemeente Groningen is een relatief veilige stad waar het aantal geregistreerde misdrijven per 1.000 inwoners lager ligt dan het Nederlandse gemiddelde (43% tegenover 49%). Dit aantal is gedaald van 66% in 2010 tot 43% in 2017. Ook de high impact crimes (diefstal, inbraak, bedreiging, straatroof, openlijk geweld, overval woning en mishandeling) zijn sinds 2012 in de stad aanzienlijk afgenomen⁶. Na de herindeling daalt de nieuwe gemeente op de criminaliteitsindex door de relatief lagere misdaadcijfers in Haren en Ten Boer. Verder daalde in de huidige gemeente Groningen de afgelopen jaren ook het aantal (gemelde) fietsdiefstallen, diefstallen uit auto's, zakkenrollen en diefstallen bij bedrijven. Het aantal meldingen omtrent drugshandel bleef gelijk. De veiligheidsbeleving ontwikkelt zich er positief. Waar in 2014 nog 21% van de bewoners zich weleens onveilig voelde, is dit in 2016 gedaald tot 17%. De daling is vooral toe te schrijven aan een verbeterd veiligheidsgevoel in de binnenstad, Indische Buurt en Oosterparkwijk. De overlast in het algemeen (een containerbegrip voor woonoverlast, geluidsoverlast, drugsoverlast en vervuiling) van omwonenden stijgt sinds 2006 terwijl de drugs- en geluidsoverlast afneemt. Het aantal meldingen van incidenten met verwarde personen neemt sinds 2013 toe in zowel Groningen als Haren en Ten Boer.

Het aantal onderzoeken naar ondermijning neemt toe. Sinds 2017 is er steeds meer aandacht voor “onzichtbare criminaliteit”. In 2017 zijn bijvoorbeeld binnen de huidige gemeente Groningen op grond van het Damocles-beleid 30 panden gesloten vanwege het aantreffen van drugs.

Ruimte en Wonen

Gezien de voorspelde bevolkingsgroei en groei van het aantal huishoudens in de komende jaren moeten er veel woningen bijgebouwd worden. In de huidige gemeente Groningen groeit het aantal huishoudens naar verwachting tot 2040. In Ten Boer en Haren wordt na 2020-2025 krimp verwacht. Er is momenteel sprake van een grote krapte op de woningmarkt, zowel in de huur- als koopmarkt. Ook is er een tekort aan geclusterde woonvormen voor kwetsbare doelgroepen die uit Beschermd Wonen komen dan wel langer zelfstandig zullen wonen.

⁶ In hoeverre de aangiftebereidheid onder inwoners hierin meespeelt, is niet precies te zeggen.

Het aantal verkochte woningen tussen 2013-2016 is in het huidige Groningen met 57% toegenomen. Ook in Ten Boer en Haren worden sinds 2012 steeds meer woningen verkocht. In vergelijking met eind 2015 zijn eind 2017 de verkoopprijzen van bestaande woningen met ruim 20 % gestegen. Het huidige Groningen neemt plaats 24 op de lijst van woonaantrekkelijkheid van de 50 grootste steden van Atlas voor gemeenten. Als men de relatief perifere ligging niet meerekent, stijgt de woon-aantrekkelijkheid van Groningen naar plaats 3. Ze scoort relatief hoog op de aanwezigheid van de universiteit, het culturele aanbod, het percentage vooroorlogse woningen en nabijheid van natuur.

Bereikbaarheid

In 2016 was gemiddeld 85% van de inwoners van de huidige gemeente Groningen tevreden over de bereikbaarheid van de eigen woonbuurt. Het gebruik van fiets, auto en OV stijgt in de regio Groningen-Assen en zal dat naar verwachting ook blijven doen. De stijging van de mobiliteit is overigens per fiets en OV (zowel trein als bus) sterker dan bij de auto. Binnen de stad vindt ca. 65% van de verplaatsingen per fiets plaats (tegenover landelijk 30%). Om de nieuwe gemeente bereikbaar te houden, worden momenteel enkele grootschalige infrastructurele projecten uitgevoerd: Aanpak Ring Zuid en de ontwikkeling van het Stationsgebied.

Leefkwaliteit

Na de herindeling heeft de nieuwe gemeente Groningen aanzienlijk meer groene ruimte en agrarisch gebied, met ook een UNESCO-Geopark binnen haar gemeentegrenzen. In de stad geven Groningers in 2017 hun buurt als leefomgeving gemiddeld het cijfer 7,86, een 7,89 in Haren en 7,84 in Ten Boer. In vergelijking met andere steden scoort de luchtkwaliteit in Groningen en Haren positief. Door stikstofuitstoot in de landbouw is de luchtkwaliteit in Ten Boer wat minder.

Duurzaamheid

Het energiegebruik in de huidige gemeente Groningen daalde de laatste jaren licht, vooral door een verminderde vraag van bedrijven en instellingen. Het aandeel duurzaam opgewekte energie steeg er naar 5,4% in 2016 ten opzichte van 4,1% in 2014. Dit aandeel is voor 2/3^e deel afkomstig uit biomassa en in mindere mate uit bodem-, zonne- en windenergie. In Haren kwam in 2016 4,4% van de energie uit duurzame bronnen, in Ten Boer 9,2%.⁷ Momenteel liggen er 240.000 zonnepanelen in Groningen. Dit is bijna een vertienvoudiging ten opzichte van 2015 en vooral te verklaren door oplevering van zonneparken in Vierverlaten, Woldjerspoor en Roodehaan, alsmede een forse toename op daken.

Aangescherpte basismonitor

In bijlage 1 vindt u de uitgebreide Stand van Gemeente, inclusief een benchmark van de nieuwe gemeente Groningen met vergelijkbare centrumgemeenten en studentensteden in Nederland. Deze Stand van Gemeente staat op onze vernieuwde website: <http://basismonitor-groningen.nl> . Op deze site zijn ook de nieuwste bevolkingsprognoses 2018-2038, de aangescherpte basismonitor en de doorontwikkelde wijkcompassen opgenomen. Naar verwachting kunnen we vanaf de zomer 2019 ook de compassen van een aantal deelgebieden in de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer laten zien. Daartoe worden momenteel via oa. enquêtes de gewenste gegevens verzameld.

Disclaimer voor paragraaf 2 en 3. De benoemde trends en ontwikkelingen zijn op diverse plekken benaderd vanuit het staande beleid. Vaak betreft het recent vastgestelde documenten. We noemen in dit verband de Omgevingsvisie Next City (vastgesteld op 26 september), het Nationaal Programma Groningen (ondertekend op 5 oktober), het Gebiedsondersteuningsnetwerk en de Regionale Transformatie-Agenda (vastgesteld voor de zomer). Dit is mede van invloed geweest op de woordkeuze in de toelichtingen. Uiteraard is er het besef dat u – als onderhandelaar – eigen afwegingen zult maken en bepalen in hoeverre u bestaande lijnen wilt continueren, aanscherpen of afzwakken en de mate waarin u rekening wilt houden met de geschetste trends en ontwikkelingen.

⁷ Waarstaatjegemeente.nl

2. Trends en Ontwikkelingen

Dit hoofdstuk Trends en ontwikkeling is uitgewerkt aan de hand van de eerder besproken rode draden en procesthema's. Het hoofdstuk vormt de weerslag van de aangeleverde input vanuit de drie gemeenten, diverse organisatie-onderdelen en een gemaakte Trendanalyse van Platform 31. Daarbij leggen we voorzover van toepassing ook de relatie met spelende discussies binnen landelijke netwerken en schetsen de mogelijkheden voor (inter)nationale profilering. Mede op basis hiervan benoemen we in hoofdstuk drie vervolgens de belangrijkste partners en de af te stemmen agenda's.

2.1 Groningen groeit

Groningen is een van de snelst groeiende gemeenten van Nederland. Deze groei zet de komende jaren door. Dat heeft gevolgen voor onder andere de woningbouw, de leefkwaliteit, het huisvesten van de groeiende economie en bereikbaarheid.

2.1.1. Meer woningen nodig

Door de groei van het inwoneraantal zijn er meer voorzieningen nodig voor onder andere sport, welzijn en onderwijs, alsook meer woningen. Het huidige grote tekort aan voldoende en passende woningen uit zich een **oververhitte woningmarkt** waardoor zowel starters, middeninkomens als huidige huurders geen woning meer kunnen kopen en de wachttijd voor sociale huurwoningen en beschermd wonen navenant oploopt. Studenten en andere jongeren krijgen daardoor te maken met malafide kamerverhuurders. Gezinnen en hogere inkomens kijken steeds vaker uit naar de regio. De komende decennia moeten er circa 20.000 nieuwe woningen worden gebouwd. Daarvan staan er al zo'n 13.000 in de planning en er is dus nog extra ruimte noodzakelijk voor ca. 7.000 woningen.

	2014	2015	2016	2017
woningen	543	499	440	604
jongerenhuisvesting	584	661	1.064	706
<i>totaal</i>	<i>1.118</i>	<i>1.160</i>	<i>1.504</i>	<i>1.310</i>

	2018	2019	2020	2021
appartementen	778	1.399	1.136	475
grondgebonden woningen	530	869	725	633
jongerenhuisvesting	555	1.770	1.058	331
<i>totaal</i>	<i>1.863</i>	<i>4.038</i>	<i>2.919</i>	<i>1.439</i>

In september 2018 heeft de raad de omgevingsvisie The Next City vastgesteld, waarin richting wordt gegeven aan de ontwikkeling van de gemeente voor de langere termijn. Een belangrijke keuze in de omgevingsvisie is om de extra woningbouwopgave te faciliteren. Daarbij houden we vast aan het ontwerpprincipe van de compacte stad en blijft het landelijk gebied dus open, inclusief de groene tussengebieden tussen Groningen, Haren en Ten Boer. De groei wordt voor 2/3e deel opgevangen in (binnen)stedelijk gebied en voor het overige in bestaande uitleggebieden zoals Meerstad en Reitdiep. Er is gekozen voor **verdichting en transformatie** van met name voormalige bedrijventerreinen ('ontwikkelzones') waarbij het Suikerfabriekterrein en de Eemskanaalzone de grootste opgave kennen. Belangrijkste uitdaging is de beschikbaarheid van voldoende middelen, zowel in de gemeentebegroting als via rijksbeleid, voor voorinvesteringen in binnenstedelijke ontwikkeling.

Rond de woningbouwopgave is het noodzakelijk rekening te houden met veranderende wensen, door de groei van het aantal jongeren, toename van het aantal alleenstaanden en de komende vergrijzing. Het is bovendien van belang om flexibel te blijven indien de verwachte ontwikkeling zich anders dan gedacht blijkt voor te doen de komende jaren. Daarom is **vraaggestuurd ontwikkelen** en transformeren vanuit een lange termijnperspectief noodzakelijk.

2.1.2. Leefkwaliteit onder druk

Over het algemeen heeft Groningen, getuige de resultaten van de Basismonitor, een goed woonklimaat. Onze inwoners voelen zich ook relatief veilig. Toch hebben bewoners steeds vaker het gevoel dat de leefkwaliteit onder druk komt te staan. Stadlers hechten in toenemende mate aan het belang van groene, leefbare straten en duurzaamheid. In The Next City zetten we daarom stevig in op een **goede leefkwaliteit**: op behoud van bestaande kwaliteiten en aanscherping daar waar deze achteruit dreigt te gaan. De aantrekkelijkheid van de leefomgeving buiten de woning wordt steeds belangrijker. De behoefte aan hoogwaardiger ontmoetingsplaatsen naast wonen en werken neemt toe: de zogenaamde 'third spaces'.

In het stedelijk gebied zullen we de openbare ruimte toegankelijk, slim en zorgvuldig moeten inrichten, met aandacht voor onder andere fietsparkeren, het toevoegen van groen, het centraal stellen van de voetganger en het stimuleren van bewoners tot ontmoeten en bewegen. In het landelijk gebied streven we naar het behoud van landschap, natuur en biodiversiteit. Daarnaast geldt voor Haren dat we de voorzieningen in de vergrijzende omgeving op peil moeten zien te houden. In Ten Boer zullen we de versterkingsoperatie en dorpsvernieuwing moeten vormgeven.

De toenemende druk op de leefkwaliteit - door intensiveringen, maar ook door bezuinigingen en bouw- en - en infrastructurele activiteiten - zien we terug in de mate van tevredenheid van bewoners over hun woonomgeving. Bewoners vinden een goed verzorgde, groene leefomgeving van belang. Extra impulsen aan de leefkwaliteit zijn te overwegen, bijvoorbeeld door verhoging van het niveau van beheer en onderhoud. Dit zou enerzijds kunnen op het gebied van **groen en schoon**: van matig-niveau C terug naar basis-niveau B, het niveau voor de bezuinigingen. Het gaat dan om het opruimen van zwerfafval, onkruid in verharding en groenvoorzieningen. Anderzijds gaat het om het inrichten, renoveren en beheren van groene hotspots, aansluitend bij de omgevingsvisie Next City. Het betreft hierbij het realiseren van aantrekkelijke groenvakken met een hoogwaardig beheerniveau (niveau A). *(In paragraaf 2,7 over organisatie-ontwikkeling, maakt Stadsbeheer zich op voor de toekomst)*.

2.1.3. Ruimte voor bedrijven

De komende twintig jaar wordt een werkgelegenheidsgroei van 8.000 tot 22.000 banen verwacht. Dat heeft ruimtelijke consequenties: we zien nu al krapte op de bedrijfsruimtemarkt en de kantorenmarkt trekt weer aan. Ook veranderen de eisen en wensen van ondernemers: er is een grotere vraag naar (fysiek en digitaal) **goed bereikbare, multifunctionele werklocaties**. Tegelijkertijd is er een groeiende vraag aan bedrijventerreinen, bedrijfsruimten, kantoren en werkplekken voor zzp'ers.

2.1.4. Mobiliteit blijft toenemen

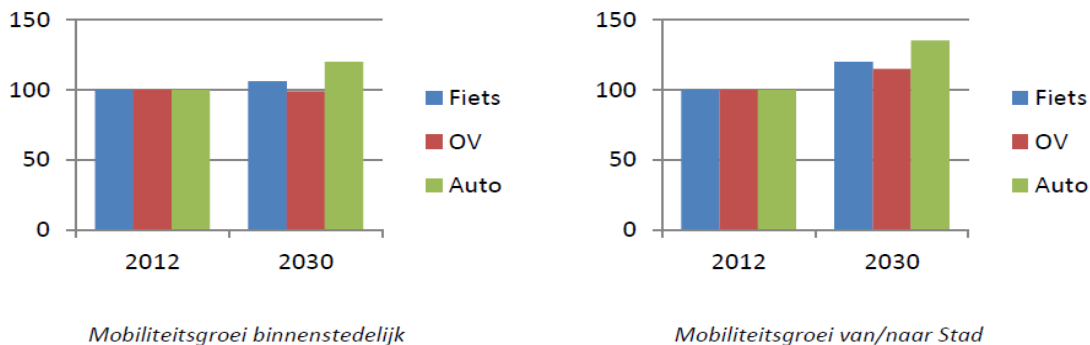
Naar verwachting blijft het aantal auto's, het OV-gebruik en het fietsverkeer toenemen, op regionale en gemeentelijke schaal. Ons uitgangspunt voor mobiliteit blijft: te voet, met de fiets of het OV als het kan, met de auto als het moet. Dit kan zich vertalen in versterking van de verblijfsfunctie en verdere optimalisering van het fietsnetwerk waarbij ook rekening wordt gehouden met de grotere actieradius van de fiets.

Een leefbaar en bereikbaar stedelijk gebied vraagt om zorgvuldige uitvoering van grote infrastructuurprojecten, het opvangen van de forse groei van het OV en verduurzaming van mobiliteit⁸. Vraagpunt (opgave) is in hoeverre het huidige verkeerssysteem de verwachte bevolkingsgroei, de economische ontwikkeling en de toenemende mobiliteit van/naar en binnen de gemeente en de concentraties van werkgelegenheid en voorzieningen aan kan.

Op diverse onderdelen wordt daartoe momenteel aan de uitvoering gewerkt (Aanpak Ring Zuid, Stationsgebied, binnenstad) of loopt de planvorming (HOV-netwerk/P+R, ontsluiting Oosterhamrik-

⁸ De opgedane kennis op het vlak van Slimme Mobiliteit wordt duurzaam geborgd in het Mobility Innovation Center (MIC): een kennis- en innovatiecentrum dat eind 2018 samen met provincie, kennisinstellingen en bedrijven zal worden opgericht.

zone, Westelijke Ringweg). Daarnaast poppen recent “nieuwe” ideeën op. We noemen in dit verband de provinciale verkenning over een tweede westelijke ringweg, de introductie van de tram en/of een treinverbinding naar Zernike.

Op hoger schaalniveau speelt de discussie over een betere aanhaking van gemeente en regio op het (inter)nationale spoornetwerk in de richting van de Randstad en Noord-Duitsland.

Slimme, gezonde mobiliteit, zoals deelauto's, autonome voertuigen en ICT-toepassingen, kan hier een uiting van zijn. Via scenarioverkenning verwachten we mee te kunnen bewegen met nieuwe ontwikkelingen. Het is onze ambitie maximaal rekening te houden met de opgaves van de energietransitie, ook binnen onze bedrijfsvoering. Voor Stadsbeheer heeft elektrisch rijden en rijden op waterstof de toekomst. Vanaf 2023 rijden we uitsluitend met emissieloze wagens in de binnenstad. Daarnaast koopt Stadsbeheer fasegewijs emissieloos in zodat alle inkoop vanaf 2025 emissieloos is.

2.1.5 Investerings rond de ruimtelijk-economische opgave

Groningen verkeerde lang in een bijzondere positie. Omdat fysieke subsidiemiddelen relatief ruim voorhanden waren (door oa. een relatief hoog aandeel ISV –waarvoor bovendien geen cofinanciering vereist was– maar vooral door het RSP) heeft onze gemeente de afgelopen jaren toegekund met veel minder ‘eigen’ investeringsmiddelen in de begroting voor stedelijke ontwikkeling dan vergelijkbare andere steden. Het betrof hierbij met name investeringen in infrastructuur, overige economische structuurversterking en wijkvernieuwing. Daardoor is er een relatieve scheefgroei in de begroting. De gevolgen van deze scheefgroei kunnen groot zijn omdat veel nieuwe investeringsopgaven in het bestaande stedelijk gebied liggen. Dit vraagt om extra transformatiekosten (veelal van bedrijven-terrein naar woningbouw), sanerings- en ruimtelijke inpassingskosten en extra groen en blauw, ook vanwege de gewenste verduurzaming en klimaatadaptatie. Grote opgaven liggen op dit vlak op en rond het Suikerfabriekterrein, de Eemskanaalzone en Stationsgebied-Zuid. Belangrijke vraag is hoe we de daarvoor benodigde (voor)investerings gaan financieren? Ook de wijkvernieuwing, de dorpsvernieuwing in Ten Boer en de centrumontwikkeling in Haren (Haderaplein) moeten door.

Nu subsidies zijn gestopt of binnenkort ophouden, vergt dat veel meer dan in andere steden een verschuiving binnen de gemeentebegroting. Temeer daar veel andere steden bovenwijkse voorzieningen eerder al ten laste hebben gebracht van hun concernbegroting. In het meest recente Meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer 2018-2021 bedraagt het aandeel eigen middelen in alle investeringen 8% van het totaal. Dat is geen houdbare situatie.

De stedelijke groei-opgave en de geformuleerde ambities waarmee we die willen faciliteren (zie Next City), in combinatie met de nieuwe BBV-regels en het verdwijnen van veel externe subsidies, maken het onvermijdelijk dat er in de gemeentebegroting meer ruimte komt voor fysieke investeringen. Tegelijkertijd is bekend dat de ruimte in de begroting beperkt zal zijn. Gezien de financiële impact van de nu bekende knelpunten betekent dat een stevige opgave.

2.2 De ongedeelde gemeente

Groningen is een gemeente met twee gezichten. Naast de kansrijke, hoogopgeleide bevolking zijn er bijna 17.000 mensen met slechte perspectieven op de arbeidsmarkt die op of onder de armoedegrens leven. In vergelijking met landelijke cijfers zijn Groningers relatief arm en in relatief slechte gezondheid. In de stad groeit 15 % van de kinderen op in een minima-gezin.

Met het huidige beleid zetten we in op verbinding en het verkleinen van sociale tegenstellingen.

Naast een **evenwichtiger bevolkingssamenstelling** in de wijk gaat het om het verbeteren van de **ontwikkelkansen van vaak kwetsbare bewoners**. De kwaliteit van wonen en leven van eenieder zou er dan ook op moeten vooruit gaan.

2.2.1 Toenemende kwetsbaarheid

Armoede

Groningen staat in de top 3 wat betreft het aantal minima dat langdurig in armoede verkeert. Niet alleen groeien veel kinderen op in armoede, ook relatief veel ouderen hebben een laag tot zeer laag inkomen: 42% in Groningen/Ten Boer en 21% in Haren.

We hebben een steeds beter beeld van onze minima. Daarnaast krijgen we nu ook **steeds meer mensen in beeld** die geen bijstandsuitkering ontvangen of geen gebruik maken van gemeentelijke regelingen maar toch in armoede leven. Dit kan leiden tot een toenemend beroep op de bestaande regelingen. We hebben veel aandacht voor **vroegsignalering** van schuldproblematiek. Dit vraagt naast preventie om snelheid in schuldhulpverleningstrajecten, verbreding van de toegang en een integrale aanpak. Het huidige armoedebeleid sluit in de uitvoering nauw aan bij de gebiedsgerichte aanpak waar armoedeverlichting en -bestrijding deel uitmaakt van een inclusieve benadering.

Jeugdhulp

We zien de toename van kwetsbare jongeren terug in de cijfers van Jeugdhulp. We hebben te maken met een oplopend tekort op het Jeugdbudget en staan nog aan het begin van de transformatie.

Tussenevaluatie van de invoering van de Jeugdwet laat zien dat de decentralisatie van de jeugdhulp naar gemeenten is gerealiseerd, maar dat de gewenste transformatie nog niet tot stand gekomen is:

- Het belang van het kind, namelijk doen wat nodig is voor een ononderbroken ontwikkeling van het kind, staat nog te vaak niet voorop;
- De beweging naar meer gezinsgerichte opvang komt nog onvoldoende van de grond. Er wonen nog steeds te weinig kinderen (die in zorg zijn) in een vorm die zo thuis mogelijk is;
- In NL zitten nog teveel kinderen thuis zonder passend aanbod aan onderwijs, zorg of beide;
- Kwetsbare jongeren die 18 worden, ervaren nog steeds veel problemen bij de overgang van jeugdhulp naar volwassenenzorg: bij het regelen van wonen, school, inkomen, werk en zorg;
- Op veel plaatsen neemt de instroom van kinderen in de jeugdbescherming toe;
- Jeugdprofessionals ervaren nog onvoldoende de ruimte om hun werk goed te doen.

Deze analyse is ook op Groningen van toepassing. Komende jaren zijn extra inspanningen nodig voor de gewenste transformatie. Deze zijn geformuleerd in de **Regionale Transformatie-agenda**

Jeugdhulp 2.0. Doel hiervan is: Het inrichten van een jeugdhulp-landschap dat eraan bijdraagt dat jeugdigen zich kansrijk, gezond en veilig kunnen ontwikkelen tot personen die zoveel mogelijk een zelfstandige plek in de samenleving kunnen vinden. Deze agenda kent 5 ontwikkelopgaven:

1. Beter toegang tot (jeugd)hulp voor kinderen en gezinnen;
2. Alle jeugdigen krijgen de kans zich positief te ontwikkelen;
3. Meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien;
4. Jeugdigen beter beschermen als hun ontwikkeling gevaar loopt;
5. Investeren in vakmanschap (leren en ontwikkelen).

Beleidsinzet

- De leeftijdsgrens van de Jeugdwet is 18 jaar. Eind 2018 komt er meer duidelijkheid over deze leeftijdsgrens. Het advies van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving is om deze te verlengen tot 21 jaar. Uitgangspunt is dat de ontwikkeling en mogelijkheden van jongeren centraal staan en daar kunnen eventuele leeftijdsgrenzen bij aansluiten en niet andersom.
- WIJ-teams voeren taken van de Jeugdwet uit. De deskundigheid van het WIJ team is cruciaal. Hiertoe is een referentiekader jeugd in lokale teams opgesteld.
- Verwijzingen gebeuren ook door huisartsen. We stimuleren de samenwerking door invoering van een ondersteuner Jeugd en gezin, vanuit WIJ-teams werkzaam in de huisartsenpraktijk.
- Om de jeugdhulp-vraag te verminderen, zijn goede basisvoorzieningen, preventie en opvoed-ondersteuning noodzakelijk. Het programma Positief Opgroeien kan dit sterker verbinden.
- Preventie kindermishandeling: in de uitvoering moet het accent liggen op het doorbreken van “van generatie-op-generatie problematiek”. Samenwerking in de keten kan beter.
- Groningen zet nadrukkelijk in op een kind-inclusieve samenleving (van alle leeftijden), met een inzet op jongerenparticipatie, kinderen eigen stem geven, dialoog aangaan.

Financiële ontwikkelingen

- In 2017 was er ongeveer 16% budgetoverschrijding (29,4 miljoen euro in de regio, voor de stad 8,6 miljoen euro). In 2018 verwachten we opnieuw tekorten.
- Sinds 2015 is fors bezuinigd op jeugdhulp, terwijl de vraag nog steeds onverminderd hoog is.
- Tot 2018 gold een algehele financiële solidariteit tussen Groninger gemeenten, vanaf 2018 is nog slechts een klein deel financieel solidair (14 mln op 150 mln). De solidariteitsregels vanaf 2018 zijn recent verlengd voor 2019 en 2020.
- Het Rijk en VNG hebben een fonds ingesteld om de transformatie in de zorg te versterken. Voor de regio Groningen is jaarlijks (2018 – 2020) een bedrag 1,2 mln beschikbaar om de gewenste innovatie rond de opgaven van de Transformatie-agenda Jeugdhulp te versterken.

Gezondheid

Onze levensverwachting stijgt maar het aantal gezonde levensjaren neemt niet toe. We zijn een stad met een **levensverwachting onder het landelijk gemiddelde**⁹. We zijn er tot dusver niet in geslaagd de sociaal-economische gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken terug te dringen. Het besef groeit dat een belangrijk deel van de ziektelast kan worden verklaard door gezondheidsbedreigende omgevingsfactoren (milieufactoren, fysieke inrichting en sociale samenhang).

Een andere ontwikkeling is de groeiende trek naar de stad: de druk op de openbare ruimte neemt toe. Gemeente en corporaties werken daarom samen aan plannen om met fysieke maatregelen participatie, ontmoeting, bewegen en sociale contacten in de wijken te stimuleren.

Hier ligt een relatie met de transformatie in het zorgstelsel die ervoor zorgt dat kwetsbare groepen langer zelfstandig blijven wonen of eerder terugkeren naar een zelfstandige woning. Dit vraagt om een passend woningaanbod en een adequate zorg en ondersteuning, waar mogelijk vanuit ieders directe netwerk en omgeving. Rond ouderen gaat het tevens om dementie- en leeftijdsvriendelijke woon- en leefomgevingen.

Sport en cultuur¹⁰

We hebben de laatste jaren veel in de breedtesport geïnvesteerd. Sport en bewegen dragen bij aan het welzijn van onze inwoners en de sociale samenhang in de wijk. Het co-investeringsfonds sport

⁹ GGD-Onderzoek toont aan dat inwoners uit de huidige gemeente gemiddeld een jaar korter leven dan in Nederland. Dit verschil is afgelopen 20 jaar constant gebleven. In de periode 1996-1998 was het verschil in levensverwachting bij geboorte tussen Haren en Nederland aanzienlijk (ruim 3 jaar). Het verschil is afgelopen decennia teruggelopen tot ongeveer 2 maanden in het ‘voordeel’ van de gemeente Haren. Een verklaring hiervoor wordt door het RIVM niet gegeven. Het verschil in levensverwachting bij geboorte tussen de gemeente Ten Boer en Nederland is niet significant.

¹⁰ Ons topsport- en cultuuraanbod is medebepalend voor ons vestigingsklimaat. Deze bijdrage beschrijven we in par. 2.3.

biedt de mogelijkheid om extra investeringen te doen. Deze middelen zijn echter voor de komende jaren reeds vastgelegd, waardoor er weinig nieuwe mogelijkheden zijn.

We zien ook dat culturele instellingen zich meer richten op hun maatschappelijke rol. Ze zijn actief in wijken (OPSB, Grand Theatre, Groninger Museum). De belangstelling voor erfgoed en identiteit neemt toe, verhalen staan centraal in de sector. De Provincie Groningen staat bijv. op 1 in de Atlas voor gemeenten qua cultuuraanbod. Dit komt vooral door het erfgoed. Onze instellingen werken veel meer samen, zowel binnen de keten als ook over de disciplines heen. Er worden veel projecten georganiseerd rond de sociaal-maatschappelijke opgave, een structurele inbedding ontbreekt echter. Ook binnen cultuur zijn de budgetten meerjarig belegd, hierdoor is relatief weinig ruimte voor vernieuwing.

Migratie (Vluchtelingen, asielzoekers en statushouders/VAS)

Migratie is een belangrijk thema op de mondiale agenda en niet meer weg te denken uit onze samenleving. Het Rijk heeft daartoe in 2018 een migratie-agenda gepresenteerd waarin ze laat zien dat het vraagstuk groot, complex, politiek en grillig is. Door aanhoudende mondiale onrust moeten we ons, zo meent zij, voor de toekomst blijvend voorbereiden op “acute” nieuwe instroom van grote groepen migranten, nationaal en lokaal. We hebben het over groepen mensen die onbekend zijn met onze taal en cultuur en voor langere of kortere termijn in Nederland zullen verblijven/integreren. Dit vraagt om kansgericht in plaats van probleemgericht te werken. Aan migranten worden integrale maatwerktrajecten geboden om hun kansen zo optimaal mogelijk te laten zijn. Gelijktijdig bieden migranten ook kansen voor gemeenten (economisch/wederkerigheid etc.).

De samenwerking in de keten door een integrale opgavegerichte aanpak kan zowel bestuurlijk (op nationaal en regionaal niveau) als met andere ketenpartners worden versterkt. Daarnaast biedt het mogelijkheden om op termijn een verbinding te leggen met andere migrantenstromen, waar nu geen/weinig dan wel separate aanpakken voor zijn georganiseerd. Het loont de moeite om dit te verkennen en wellicht **een lokale visie op migratie** te ontwikkelen. Hierbij valt te denken aan Oost-Europese arbeidsmigranten, expats, internationale studenten, maar ook aan de situatie van de vluchtelingen van Sint Maarten die vanwege de orkaan Irma tijdelijke opvang nodig hebben. Groepen die, net als statushouders en asielzoekers, al dan niet tijdelijk in de gemeente komen wonen en die ook vragen om huisvesting, passend en goed onderwijs en andere voorzieningen die het mogelijk maken om in Nederland mee te kunnen doen.

Inburgering en integratie. Voor statushouders hebben gemeenten nu een wettelijke taak om te voorzien in huisvesting, het bieden van maatschappelijke begeleiding aan statushouders als uitvloeisel van het bestuursakkoord verhoogde asielinstroom (2016) en de Participatieverklaring als onderdeel van de Wet Inburgering. De huisvesting is op dit moment een hanteerbaar thema, maar door in drie jaar circa 1.500 vergunninghouders te huisvesten binnen de gemeente, groeide de vraag naar een aangepaste aanpak voor inburgering en integratie. Deze is in de achterliggende periode opgepakt en doorontwikkeld. Landelijk werd in deze periode vastgesteld dat de huidige Wet Inburgering niet voldoet. Op basis van onderzoek en sterke lobby van o.a. gemeenten is **nieuwe wetgeving in de maak** (brief Koolmees, juli 2018).

Voor jongeren t/m 27 jaar hebben we rond integratie en participatie de aanpak jeugdwerkloosheid. Verplicht onderdeel is het ondersteunen en uitvoeren van een plan van aanpak richting participatie. Om hieraan uitvoering te geven, hebben we het **coördinatiepunt nieuwkomers** ontwikkeld waarmee we alle vergunninghouders, ouder dan 18 jaar (dus ook de groep 27+), zo snel mogelijk nadat zij in Groningen zijn komen wonen uitnodigen en een assessment aanbieden en vervolgens gezamenlijk een individueel trajectplan opstellen. Wij vinden het belangrijk dat vergunninghouders naast de verplichte inburgering daar waar mogelijk een parallel traject volgen. Hierbij denken we aan het volgen van de inburgering in gelijktijdige combinatie met bijvoorbeeld een opleiding, werk, stage of

werkervaringsplek. Daarom hebben we parallelle onderwijs/werk/ondernemerstrajecten opgezet. Daarmee spelen we actief in op de stelselwijziging inburgering die per 2020 van kracht wordt. **Bed, bad en brood.** Momenteel bieden we een bed, bad brood voorziening voor uitgeprocedeerde vreemdelingen, dit doen we als buitenwettelijk begunstigend beleid. Dit wordt gefinancierd uit eigen gemeentelijke middelen. Naar verwachting start binnenkort de door het Rijk gefinancierde pilot **'Landelijke Voorziening voor Vreemdelingen (LVV)**. Groningen is in beeld voor deze landelijke voorziening. Deze moet de huidige Bed-Bad-Broodvoorziening op termijn overbodig maken.

Radicalisering

Vanuit veiligheid wordt radicalisering goed in de gaten gehouden. Tevens worden er veel trainingen gegeven om mensen alert te maken op tekenen van radicalisering.

2.2.2 Beter meedoen, op weg naar werk

Bestand bijstand daalt

In 2017 is het bijstandsbestand voor het eerst in jaren licht gedaald. We zien dat de instroom het afgelopen jaar is afgenomen. De verwachting is dat de bijstand in 2019 licht verder zal dalen. Onze huidige inzet is erop gericht om onze visie op dienstverlening **'Een vertrouwd gezicht'** verder door te ontwikkelen: extra persoonlijke aandacht, maatwerk en integraliteit. Aansluitend hierop trainen we een deel van de medewerkers van zowel Inkomensdienstverlening, Werk en Participatie en Iederz in de methodiek van 'mobility mentoring'. Dit betreft een zorgvuldige begeleiding van mensen die hun financiële en sociale problemen willen oplossen.

De economie trekt aan, maar niet iedereen profiteert daar gelijkmatig van. In Groningen zijn nog veel mensen die niet deelnemen aan de arbeidsmarkt. De mismatch tussen de mensen in de bijstand en de beschikbare plekken op de arbeidsmarkt wordt groter. Er kan sprake zijn van een niet (meer) passend niveau of opleiding. Het werk verandert tegelijkertijd steeds sneller. Digitalisering en robotisering zullen ertoe leiden dat de werkgelegenheid in bepaalde branches afneemt.

Verkleining van de afstand tot de arbeidsmarkt is mogelijk met **maatwerk-trajecten** en intensievere en/of langdurigere ondersteuning. Een mogelijkheid is ook een vorm van een basisbaan. Op verzoek van de raad is onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van de basisbaan als participatie-instrument. Het gaat daarbij om aanvullend werk in de publieke sector (bijv. zorg, onderwijs, beheer) voor een groep mensen die anders niet of nauwelijks aan het werk komt.

Het afgelopen jaar zijn **belangrijke stappen gezet gericht op werk** voor de kwetsbare groepen. Het 1000-banenplan is van start gegaan waarbij we middels SROI en opleidingstrajecten mensen uit de bijstand klaarstomen voor werk in de sector Bouw & Techniek. We realiseerden als regio het hoogste aantal afspraakbanen voor mensen met een arbeidsbeperking. Daarnaast werken we met het onderwijs samen aan een goede aansluiting tussen school/opleiding en werk, onder andere vanuit het project Sluitende aanpak werkzoekende jongeren.

Wij staan voor de gezamenlijke opgave om met alle arbeidsmarktpartijen te zorgen dat de inclusieve arbeidsmarkt gerealiseerd wordt. Als centrumgemeente werken wij hieraan binnen de arbeidsmarkt-regio Werk In Zicht (WIZ). We bevorderen de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, waarin zowel het 'leven lang ontwikkelen' en de sluitende aanpak van werkzoekende jongeren centraal staat.

Structureel tekort op uitvoering van de bijstand

In de afgelopen collegeperiode¹¹ hebben grote tekorten op de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG) en de onvoorspelbaarheid ervan veel invloed gehad op de gemeentefinanciën. Ook voor de komende jaren is het beeld voorsnog somber. Het nadelig resultaat op de

¹¹ In de jaren daarvoor was er eveneens een structureel tekort op de uitvoering van de bijstand: over 2004-2017 heeft Groningen 25,7 miljoen euro te weinig ontvangen.

BUIG verslechtert in 2019 door een afname van het beschikbare budget naar € 10,7 mln. In 2020 houden we rekening met een tekort van € 9,8 mln. en vanaf 2021 € 9,5 mln.

Weer meer aandacht voor tegenprestatie

We zetten stevig in op het ondersteunen van mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt op weg naar werk of - als eerste stap - naar maatschappelijke deelname. In het Regeerakkoord is aangekondigd dat er weer meer aandacht komt voor de tegenprestatie. In Groningen gaan het huidige beleid uit van verleiden/ stimuleren/motiveren. We willen toewerken naar een nieuwe relatie tussen de klant en gemeente: van hulpverlening naar gelijkwaardige samenwerking met een component wederkerigheid.

Ontwikkelingsmogelijkheden onderkant arbeidsmarkt

Als gemeente staan we voor de opgave om goede en betaalbare ondersteuning te organiseren voor zowel de oude SW, de nieuwe doelgroep Beschut als ook de deelnemers aan de arbeidsmatige dagbesteding. Door invoering van de Participatiewet is de (aard) van de doelgroep beschut werk veranderd. De nieuwe instroom heeft een **intensievere begeleidingsbehoefte** en de opbrengsten zijn lager. Daarnaast zien we een terugval van personen uit detacheringen naar beschut werk (SW).

2.2.3 Ontmedicaliseren en normaliseren

We bieden maatschappelijke ondersteuning als iemand niet zelf of met hulp van zijn netwerk kan meedoen of zelfredzaam is. Uitgangspunt hierbij is dat iedereen naar vermogen mee moet kunnen doen en zelf voor zover mogelijk de regie houdt. Niet het probleem of het systeem, maar mogelijkheden in eigen leefomgeving zijn het vertrekpunt. Vanuit het ingezette beleid doen we dit door:

1. bevorderen sociale samenhang, mantelzorg en vrijwilligerswerk, de toegankelijkheid van voorzieningen voor mensen met een beperking, de veiligheid en leefbaarheid in de gemeente, voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld,
2. ondersteunen van zelfredzaamheid en participatie zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving,
3. bieden van Beschermd Wonen en opvang.

Financiële ontwikkelingen

Ook in de Wmo hebben we forse tekorten. Het tekort bedroeg in VGR-II 3,9 miljoen. We zien een stijging van het aantal klanten gebruikmakend van Wmo-voorzieningen voor 18+, huishoudelijke hulp, individuele begeleiding en groepsbegeleiding. Net als voor Jeugd zien we een **oplopende mismatch tussen rijksfinanciering en gemeentelijke uitgaven**. Tegelijkertijd komen er steeds meer beperkingen in beleidsruimte voor gemeenten. Voorbeelden zijn de Algemene Maatregel van Bestuur over de reële kostprijs van een voorziening en de voorgenomen invoering van het abonnementstarief Wmo. Het gaat om een vast tarief (€ 17,50 per maand) wat betekent dat gebroken wordt met het principe 'bijdragen naar draagkracht'. Dit zal leiden tot een toenemende vraag naar voorzieningen en dus tot extra kosten voor gemeenten, naast het directe effect van de lagere opbrengst aan eigen bijdragen.

Gebiedsondersteuningsnetwerk

Om de zorg verder te ontmedicaliseren en normaliseren met partners in een gebied gaan we in 2019 van start met het Gebiedsondersteuningsnetwerk (kortweg GON). Het is de bedoeling dat het GON in samenspel met bewoners, WIJ en partners actief in het gebied de bestaande sociale basis in het gebied versterkt en op onderdelen uitbouwt. Nu wordt de wettelijke ondersteuningstaak op het gebied van individuele en groepsbegeleiding en kortdurend verblijf nog door de gemeente opgedragen aan een groot aantal partijen. Vanaf 2019 wordt de gemeente opgedeeld in vier gebieden. Per gebied wordt één hoofdopdrachtnemer gecontracteerd die verantwoordelijk is voor het vervullen van het volledige ondersteuningsaanbod in dat gebied. Naast ondersteuning op grond van de Wmo zal ook sociale activering op grond van de Participatie-wet tot de opdracht aan het GON

behoren. Van “uurtje factuurtje” financiering gaan we naar een **lumpsum-bekostiging**. Waar mogelijk en wenselijk beogen we een verschuiving van individuele maatwerk-voorzieningen naar (meer) collectieve voorzieningen. Beide moeten leiden tot verdere beheersing van de zorgkosten.

Decentralisatie en ambulantisering van Beschermd Wonen (BW)

De belangrijkste ingezette ontwikkeling binnen het huidige BW-beleid vormt de integratie op een getransformeerde en betaalbare manier in het lokale ondersteuningsaanbod met als doel dat toegang goed is geregeld via de WIJ-teams, inkoop via het GON loopt en bij uitstroom mensen een zachte landing maken in een welkome wijk. Een aandachtspunt is **de beschikbaarheid van voldoende passende huisvesting**, als onderdeel van de eerder beschreven totale woningbouwopgave. Vanaf 2020 wordt stapsgewijs (een deel van) de toegang overgeheveld vanuit de centrumgemeente. Vanaf op zijn vroegst 2021 volgt de inkoop. Gemeenten krijgen hiervoor budget vanuit de centrumgemeente volgens een nieuwe provinciaal verdeelmodel dat in ontwikkeling is. Ontwikkeling financieel verdeelmodel (provinciale opgave). Belangrijk is dat we als centrumgemeente goede afspraken maken over de decentralisatie. We bekostigen op dit moment 52% van de BW-klienten in de stad en vrijwel alle opvang t.b.v. alle Groningen gemeenten.

Ambulantisering GGZ

In de geestelijke gezondheidszorg zijn de afgelopen periode diverse ingrijpende transitie in gang gezet, waaronder de ambulantisering van de GGZ (afbouwbeleid van de intramurale zorg). Ook in Groningen zien we echter dat de ambulantisering nog in de kinderschoenen staat. Medio 2018 volgt een regioplan voor de acute psychiatrische zorg. Daarbij zal ook aandacht moeten zijn voor het effect op verwarde personen en de consequenties voor de veiligheid.

Pilot ontschotting budgetten 1^e lijnsondersteuning

De huidige gemeente Ten Boer is in gesprek met het departement VWS, de gemeente Groningen en de stichting Wij over een experiment / pilot over het ontschotten van budgetten rond de 1^e lijn ondersteuning (die de sociaal teams in het land bieden). De centrale vraag is hoe we de besliskracht en doorzettingsmacht in de eerste lijn kunnen vergroten. Daarom biedt de gemeente ten Boer, een zgn. “doorbraakproject” aan de gemeente Groningen aan: het model Ten Boer- Groningen 2.0. Doelstelling van dit model is: *Inwoners ondersteunen rond de sociaal-maatschappelijke opgave, binnen de beschikbare budgetten en met als resultaat zeer tevreden inwoners en professionals.*

Innovatief aan dit model is het integraal ondersteuningsfonds: een bundeling van (zo mogelijk) alle budgetten rond de sociaal-maatschappelijke opgave. Dit fonds is gebaseerd op de huidige lasten WMO, jeugd, schuld-hulpverlening, bijzondere bijstand, welzijnswerk, statushouders, armoede, die de gemeente Ten Boer in de huidige begroting heeft staan. Door inzet van dit fonds kan ondersteuning ook echt integraal worden georganiseerd voor de inwoners van Ten Boer. Door een integraal ondersteuningsfonds hebben de medewerkers van het sociaal team (nu: de Deel) de vrijheid om maatwerk in volume, kwaliteit en inhoud te organiseren. Een tweede innovatie is dat de Deel, die onderdeel is van en aangestuurd wordt door WIJ Groningen, de bevoegdheid heeft om af te wijken van bestaande regelingen waardoor ruimte ontstaat voor de professional. Er wordt een snelle escalatiemogelijkheid geboden bij vragen waar de professionals belemmeringen ervaren. WIJ Groningen krijgt daarmee meer vrijheid en de ruimte om de transformatie-opgave verder vorm te geven. Een zgn. ontwikkel-team zal het experiment volgen, monitoren en evalueren.

2.2.4 Onderwijsinnovatie: gelijke kansen in het onderwijs

Onderwijs en vaardigheden zijn sterk bepalend voor de mate van participatie in de samenleving (en voor werk). Voor een inclusieve samenleving zou dit kunnen vragen om **een grotere rol van**

gemeenten op onderwijsvlak (zie het advies van de Onderwijsraad¹²). Dit geldt zeker voor een onderwijsstad als Groningen. Daarbij komt dat onderwijsaanbod, de aansluiting daarvan op de arbeidsmarkt en het ‘leven lang leren’ van groot belang zijn voor economische groei. Een stad als Groningen met een sterke centrumfunctie kan daarbij ook profiteren van agglomeratievoordelen.¹³

Kinderen en ouders met een diverse achtergrond zouden elkaar gemakkelijker moeten kunnen ontmoeten op school. We zijn daarover in gesprek met scholen. We leggen hier ook een directe relatie met de – door de Onderwijsinspectie¹⁴ -geconstateerde dalende kwaliteit van het onderwijs, mindere prestaties van kinderen en scholieren en met name de toenemende ongelijkheid in het onderwijs in Nederland. Uit dit rapport blijkt dat de **segregatie¹⁵ en kansenongelijkheid in het basisonderwijs** de afgelopen jaren ook in Groningen relatief sterk is toegenomen. Kinderen van laag- en hoogopgeleide ouders en van ouders met lagere en hogere inkomens gaan in toenemende mate naar verschillende scholen.

Elk kind leeft in een unieke situatie die stimulerend of juist belemmerend kan werken op de voortgang in het onderwijs. Beleidsontwikkeling kan zorgen voor gelijkwaardiger kansen van kinderen. In het huidig beleid is dit als volgt geconcretiseerd:

- Profileren van Groningen als de onderwijsinnovatiestad van Nederland. Drie pijlers: digitale geletterdheid/vaardigheden; ondernemerschap en vaardigheden; het leren van de toekomst
- Moderne onderwijshuisvesting:
- Hoogwaardige, betaalbare en toegankelijke peuteropvang van 16 uur per week voor alle kinderen van 2-4 jaar.
- (En uit de agenda vestigingsklimaat: focus op talentontwikkeling).

Integraal Huisvestingsplan (opgave huisvesting onderwijs)

Gemeenten en schoolbesturen hebben een gedeelde verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van schoolgebouwen in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs. Een groot deel is ouder dan 40 jaar en voldoet niet meer aan huidige onderwijskundige inzichten en energetische uitgangspunten. Daarbij komt benodigde nieuwbouw en de gevolgen van nieuw beleid rond renovatie.

Renovatie van schoolgebouwen en de bekostiging daarvan is in de onderwijswetgeving vooralsnog niet geregeld. De wetgeving kent alleen vervangende nieuwbouw als regulier onderhoud niet langer toereikend is. Veel gemeenten lopen aldus tegen een groot bekostigingsknelpunt aan. De PO/VO-Raad en de VNG stellen daartoe voor renovatie als alternatief een wettelijke basis te geven en een afwegingskader inclusief sturingsinstrumenten te ontwikkelen.

Om nieuwbouw, renovatie en vervanging te kunnen bekostigen, is fors meer budget nodig (zie ook knelpunt huisvesting onderwijs PO, SO en VO). Daartoe kunnen in de begroting 2019 al keuzes gemaakt worden. Vervolgens willen we in het in 2019 op te stellen Integraal Huisvestingsplan 2019-2022 (kortweg IHP) met alle schoolbesturen genoemde ambities vastleggen. Daarnaast zullen we in het IHP rekening moeten houden met de verwachte bevolkingsgroei, met name op enkele grote

¹² De Onderwijsraad heeft zich medio 2017 gebogen over de vraag of de rol van gemeenten op onderwijsterrein nog wel passend is. Zowel in als rondom het onderwijs is de laatste jaren bestuurlijk namelijk veel veranderd. Schoolbesturen werken tegenwoordig bijv. verplicht samen in samenwerkingsverbanden passend onderwijs en gemeenten zijn verantwoordelijk geworden voor de hele jeugdhulp. Gemeenten en scholen hebben door die (en andere) veranderingen meer met elkaar te maken dan voorheen. Gemeenten hebben echter een beperkte formele rol in het onderwijs. In de praktijk leidt die discrepantie tot spanningen, waardoor kinderen en jongeren niet altijd de beste zorg of begeleiding krijgen en waardoor kansen om het onderwijs te verbeteren onbenut blijven. Advies: actualiseer de rol van gemeenten in het onderwijsdomein.

¹³ Trendanalyse Platform 31 voor de gemeente Groningen, Koos van Dijken.

¹⁴ Onderwijsinspectie: “de staat van het onderwijs”, een onderzoek naar onderwijs in Nederland in de afgelopen 20 jaar.

¹⁵ Het geïntegreerde onderwijs (koppeling tussen voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs en tussen primair en speciaal onderwijs) en de aantrekkingskracht van enkele populaire scholen, lijkt de kansenongelijkheid extra in de hand te werken.

ontwikkellocaties (Meerstad, Suikerfabriekterrein en Eemskanaalzone). Onze onderwijshuisvesting zal, evenals andere voorzieningen, daarmee gelijke tred moeten houden.

2.2.5 Kwetsbare wijken en buurten in beeld: toenemende concentratie

Groningen kent een hoog aandeel huishoudens met een (langdurig) laag inkomen en een hoog risico op betaalproblemen. Veel van onze inwoners zijn aangewezen op een sociale huurwoning. De **beschikbaarheid van onze sociale huurwoningen staat onder druk**, o.a. door het huisvesten van de grote groepen jongeren en kwetsbare doelgroepen. De woningwet met haar focus op kerntaken voor corporaties, strenge toewijzingsregels voor hogere inkomensgroepen en de passendheidstoets zorgt er enerzijds voor dat mensen met een laag inkomen in een betaalbare huurwoning terecht kunnen. Anderzijds worden lage inkomensgroepen daardoor steeds nadrukkelijker geconcentreerd.

Binnen de wijken en op ontwikkellocaties werken we met corporaties aan een extra aanbod aan sociale huur. De corporaties hebben aangegeven dat zij willen inzetten op een fors nieuwbouw- en vervangingsprogramma. In 2017 hebben we met de corporaties het woonruimte-verdeelsysteem geëvalueerd en onze huisvestingsverordening aangepast. Op basis hiervan zijn we in 2018 een aantal experimenten gestart voor een betere woonruimteverdeling. Verduurzaming kan tevens bijdragen aan het beperken van de woonlasten en daarmee aan verlichting van de armoedeproblematiek.

Concentratie in specifieke wijken

In onze wijkcompassen hebben we de kwetsbaarheid van de wijken en buurten in beeld gebracht. We zien een concentratie ontstaan van kwetsbare personen (werkloosheid, slechte gezondheid, armoede, overlast) in een zes- tot achttal gebieden in de huidige gemeente Groningen. In deze wijken¹⁶ lijken de voorzieningen de doelgroepen onvoldoende te bereiken en is sprake van verminderde leefbaarheid.

‘Wijkvernieuwing 3.0’

De urgentie voor nieuwe impulsen voor onze wijken groeit vanuit diverse beleidsperspectieven, waaronder de verduurzamingsopgave, de woningbouwopgave, transformaties rond de sociaal-maatschappelijke opgave en de aanpak van ondermijnende criminele netwerken. Wijkvernieuwing anno 2018 is een proces van soms meer dan 10 jaar, veelal met continue inzet, adaptieve plannen en periodieke herijking.

Er zijn middelen gereserveerd voor het afmaken van de bestaande inzet op de wijkvernieuwing. Daarnaast zijn de eerste middelen beschikbaar gesteld voor een nieuwe ronde wijkvernieuwing: een nieuwe, opgavegerichte wijkvernieuwing waarbij sociale en fysieke wijkvernieuwing hand in hand gaan. Versterking van de eigen regie van de bewoners is cruciaal voor het welslagen van de aanpak. De noodzakelijke verduurzamingsaanpak vormt een belangrijke aanjager voor de wijkvernieuwing.

We focussen **in eerste instantie op vier wijken**: Selwerd, Indische Buurt/De Hoogte, Beijum en De Wijert waar sprake is van een concentratie van problematiek. Deze wijken blijven als gezegd achter in onze Wijkcompassen. Tevens heeft de raad bij motie voorgesteld de **wijkvernieuwingsaanpak te verbreden** naar Vinkhuizen en Paddepoel. Ook komt uit onze wijkcompassen Lewenborg naar voren. In enkele kernen in Ten Boer vindt dorpsvernieuwing plaats in aansluiting op – voor de veiligheid - noodzakelijke versterkingsopgaven rond gaswinning.

Dorpsvernieuwing en gaswinning

We willen dat Groningers net zo veilig wonen als mensen in de rest van Nederland. De afbouw van de gaswinning heeft een positief effect op de veiligheid. Toch zal er in de komende jaren versterking van

¹⁶ Het betreft de reeds benoemde wijkvernieuwingswijken Selwerd, Indische Buurt/De Hoogte, Beijum, de Wijert en daarnaast ook Paddepoel, Vinkhuizen en Lewenborg. We hebben tevens de kernen van Haren en Ten Boer beschouwd. Uit de beschikbare gegevens van de Nationale Leefbaarometer zijn er geen indicaties voor risico op afglijding in deze gebieden.

gebouwen noodzakelijk zijn, hoewel minder ingrijpend dan aanvankelijk gedacht. Er is voor gekozen om de **versterking nadrukkelijk te koppelen aan andere opgaven** in de dorpen, zoals verduurzaming, demografische ontwikkelingen (vergrijzing en krimp) en het verbeteren van de sociale cohesie.

Voor de uitvoering hiervan worden de budgetten vanuit de versterking en het toekomstperspectief gebundeld met eigen middelen. De urgentie van versterking en de mogelijkheden van dorpsvernieuwing leveren een spanningsveld op, omdat beide processen een eigen dynamiek en fasering kennen. De versterkingsopgave zal een plek moeten krijgen in de dorpsvernieuwing, zonder dat dit ten koste gaat van de veiligheid van onze inwoners.

2.3 Kenniseconomie/economische ontwikkelingen

De vaak onvoorspelbare mondiale veranderingen beïnvloeden de economie in gemeente en regio. De laatste economische crisis heeft laten zien dat successen in het verleden geen garantie bieden voor de toekomst. Het is aldus moeilijk te duiden wat de gevolgen daarvan zijn voor onze economie. Dat roept enerzijds de vraag op hoe flexibel en bestendig je kunt zijn om risico's op te vangen. Anderzijds zien we een paradigma-shift op ons afkomen waarbij de aanwezigheid van talent sterk aan belang wint in relatie tot de economische ontwikkeling. De afwezigheid van stuwende bedrijvigheid, vroeger onze achilleshiel, lijkt in dat perspectief minder dominant te worden.

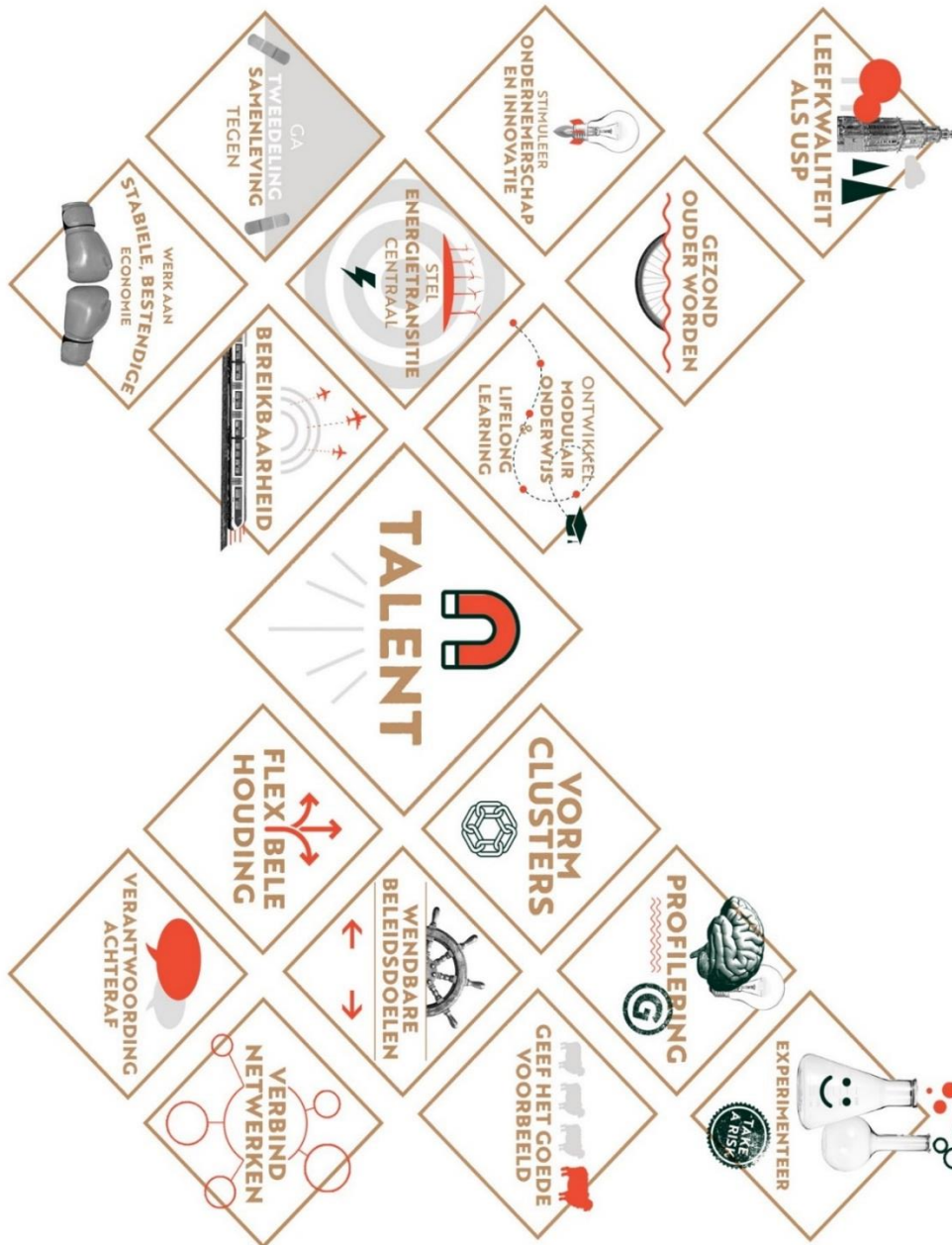
Groningen in een globaliserende wereld

Globalisering en mondialisering zetten door. Een wereldwijde trend is dat mensen naar steden trekken en dat steden steeds meer betekenis krijgen binnen hun land voor wonen, werken en voorzieningen. Tegelijkertijd gaat het om innoverend vermogen en het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Vertegenwoordigers van steden treden hierbij steeds meer naar voren. Groningen is een stad en gemeente met een groot zelf-oplossend vermogen en creativiteit in de aanpak van vraagstukken, passend bij haar specifieke situatie en haar leidende positie in Noord-Nederland. Door bij beleidsontwikkeling of de uitwerking van innovatieve oplossingen de (inter)nationale of regionale dimensie mee te nemen, kunnen we effectiever zijn in ons doelbereik en de positie pakken die ons als innovatieve koploper op meerdere disciplines kan toebehoren.

Onze economische kracht

Kennis en innovatie vormt reeds de belangrijkste pijler onder onze economie. We zijn in de kern een kennisstad met de kennisinstellingen als grote werkgevers, kennismakelaars en als "magneet" voor talent. In voorgaande jaren werd dit ook wel eens als 'budgeteconomie gekenschetst, waarbij de afhankelijkheid van kennisinstellingen als zwak punt werd beschouwd. In de nieuwe economische tijd wordt 'talent' en 'kennis' echter juist gezien als een schaarse productiefactor en het 'nieuwe goud'. Gezien ook de (verwachte) krapte op de arbeidsmarkt wordt **talentontwikkeling een centraal thema in de Nederlandse economie en de bepalende factor voor een goed vestigingsklimaat**. Dit vraagt om een doorontwikkeling van Groningen als internationale, innovatieve kennis- en onderwijsstad. De aanwezigheid van grote aantallen internationale studenten is eveneens direct van invloed op het vestigingsklimaat. De internationale handel kan deels in de slipstream hiervan ons meer bieden dan nu het geval is en zeker vergeleken met de rest van Nederland. Kansrijke sectoren binnen onze kenniseconomie zijn/blijven met name gezondheid en zorg, ICT en energie(transitie).

Naast kennis en talent als belangrijke motoren van onze economie is de stad rijk aan **innovatief en jong MKB**. Groningen staat bekend als 2^e startup stad na Amsterdam. Met name in de digitale online sector doen onze ondernemers het goed en zijn er veel scale-ups. Wat betreft het aantal ondernemers in de online sector staan we eveneens op de 2^e plaats. Een hoogopgeleide beroepsbevolking in combinatie met een focus op innovatief ondernemerschap en goed ontwikkeld startup klimaat vormt aldus de basis onder en de kracht van de Groningse economie.

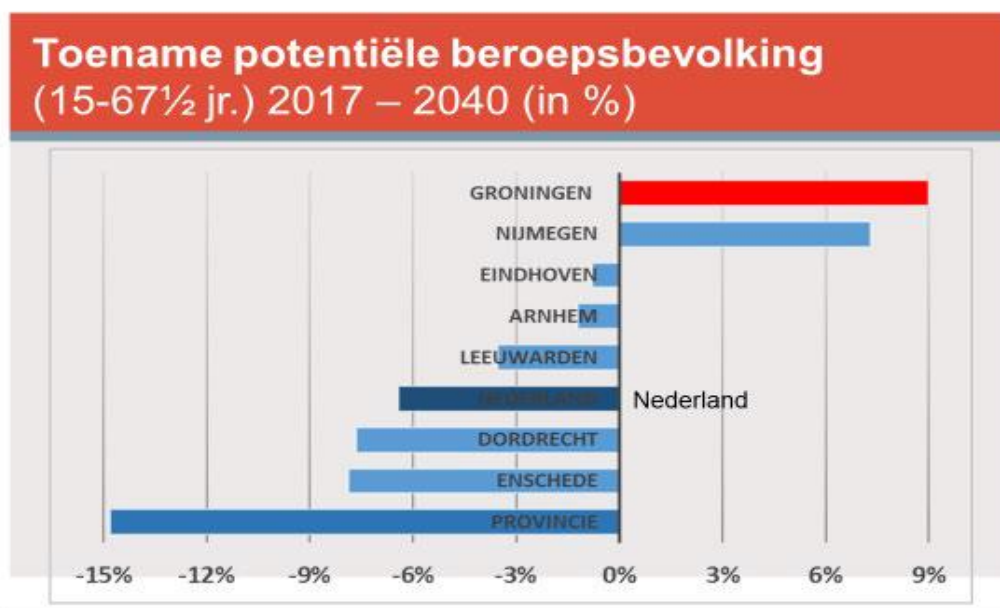
Afbeelding: Talent als bepalende factor.

Daarnaast biedt de beschikbaarheid van **een ruime beroepsbevolking** (zie onderstaande grafiek¹⁷) perspectief. Een groot arbeidsaanbod en flexibiliteit qua inzet gelden, naast uiteraard een goede opleiding, als randvoorwaarde voor economische ontwikkeling en voor toename van werk. Als gemeente kunnen we daar in veel opzichten aan bijdragen, in nauwe samenwerking met partners in het onderwijs, bedrijfsleven, inkomensdienstverlening (zie par. 2.2.2) en de zorg. We noemen hier:

- inzet op aantrekken en behoud van talent (Groningen is en blijft “City of Talent”).

¹⁷ Groeit in Groningen de beroepsbevolking, landelijk krimpt zij daarentegen. De komende 20 jaar neemt in 35 van de 40 COROP-regio's de potentiële beroepsbevolking af. De sterkste daling wordt verwacht in Delfzijl en omstreken, met ca.31 %.

- inzet op onderwijsinnovatie, gericht op trends en de huidige mismatch: met flexibilisering van onderwijsstelsel, ‘life long learning’, nieuwe vaardigheden op alle opleidingsniveaus¹⁸.
- stimulering van ondernemerschap, innovatie en een experimenterende basishouding (“start-up-ecosysteem”, “Groningen als proeftuin”; ‘de gemeentelijke overheid als risiconemer”).
- internationalisering (daartoe ook extra inzet op internationaal onderwijs).
- anticiperen op demografische ontwikkelingen en internationalisering (inzet op hoogwaardige woon- en werkmilieus, leefkwaliteit, het sport- en cultuuraanbod en bereikbaarheid als mede-determinatoren van ons vestigingsmilieu. Zie onder).
- technologische ontwikkelingen, waaronder de digitale transformatie, de energietransitie/de verdere verduurzaming en de klimaatadaptatie.
- focus op sociaal-maatschappelijke vraagstukken, bijv. betaalbaarheid zorg, tweedeling, digitalisering, verduurzaming. Met uitbouw van sterke clusters rond deze opgaven.

Aantrekkelijk vestigingsklimaat

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat is voor een ruime, goed opgeleide beroepsbevolking, zowel een resultaat als een voorwaarde. Een jonge bevolking waaronder vele studenten en hoogopgeleiden, de kwaliteit van woon- en werkmilieus, de historische binnenstad, het culturele en sportieve aanbod en de sterke regionale en landsdelige functie bepalen ons vestigingsklimaat én de aantrekkelijkheid, zeker ook voor talent. Deze kracht wordt verder versterkt door de herindeling met toevoeging van complementaire woon-, werk- en leefmilieus en een groot aantrekkelijk buitengebied. Deze kenmerken geven het nieuwe Groningen **een gunstig perspectief voor economische ontwikkeling**¹⁹.

Vanwege onze bovenregionale functie, de economische ontwikkeling met een focus op talent en verdergaande internationalisering zijn **goede verbindingen met de Randstad en Noord- Duitsland** cruciaal. Samen met onze regionale partners zetten we daarom in op een snellere (trein)verbinding

¹⁸ Juist op MBO-niveau is er veel te verdienen kennis. Daartoe zullen we moeten investeren in de samenwerking van bedrijven, onderwijs en overheid op zich aandienende thema's als zorg, bouw, techniek en energietransitie.

¹⁹ Otto Raspe van het Planbureau van de Leefomgeving benoemt vier cruciale factoren voor groeiende steden en economische ontwikkeling die alle gerelateerd zijn aan agglomeratievoordelen. Deze betreffen dichtheid/massa, human capital, kwaliteit van de leefomgeving (inclusief sport en cultuur) en de nationale/internationale bereikbaarheid.

Randstad-Groningen-Hamburg. Een belangrijk (discussie)punt betreft daarmee ook de toekomst van Groningen Airport Eelde.

Behalve op economische kracht beconcurreren gemeenten en regio's elkaar steeds meer strategisch op de kwaliteit van hun woon- en leefomgeving. De trend "**werken volgt wonen**" wordt naar verwachting steeds explicieter. Daarmee groeit het belang van leefbare, aantrekkelijke wijken, buurten en dorpen en aanbod van nieuwe concurrerende woonmilieu's vanwege de verwachte bevolkingsgroei. Het verklaart de inzet op leefkwaliteit, zoals geformuleerd in de Omgevingsvisie "The Next City". De complementaire woonmilieus in Haren en Ten Boer dragen er goed aan bij.

Het aanbieden van **sport in de stad levert een belangrijke bijdrage** aan de leefkwaliteit. Groningen heeft een groot aanbod van sportaccommodaties en een aantrekkelijke openbare ruimte met veel sport- en beweegmogelijkheden. De topsportclubs in de stad geven Groningen veel extra's en biedt voor bedrijven een aantrekkelijk podium om via sponsoring hun bedrijf te promoten. Samen met onze partners willen we het (top)sportklimaat in Groningen versterken. Dit willen we doen via trajecten als talentherkenning, talentontwikkeling (RTC's), talentexpertise (daartoe universiteit, Hanze meer betrekken) en talentprofilering (oa. door aantrekkelijke topsport evenementen).

Steden met een groot en gevarieerd cultuuraanbod zijn veelal populaire woonplaatsen. We kennen momenteel een vrij compleet aanbod en beantwoorden daarmee aan het zgn. ringen-model²⁰ van Cor Wijn als basis voor een grote cultuurstad. De grote aantrekkingskracht van Groningen is vanzelfsprekend niet alleen van belang voor de economische vitaliteit van de stad maar ook voor die van de regio (zie ook de Atlas van Gemeenten²¹). Belangrijke opgave betreft de (evt.) nieuwbouw en locatiekeuze van de Oosterpoort waarover rond de zomer meer duidelijkheid wordt verwacht. Landelijk ligt de focus in de komende periode op culturele regio's. Van een regio wordt gevraagd gezamenlijk (overheden samen met culturele instellingen) een visie te vormen op kunst en cultuur. Hiermee kan beter worden aangesloten op de aanwezige kracht en ontwikkelingen in de regio, in plaats van (alleen) top-down vanuit het Rijk beleid te ontwikkelen. Met Groningen doen we daartoe mee in het landsdelijk samenwerkingsverband We the North.

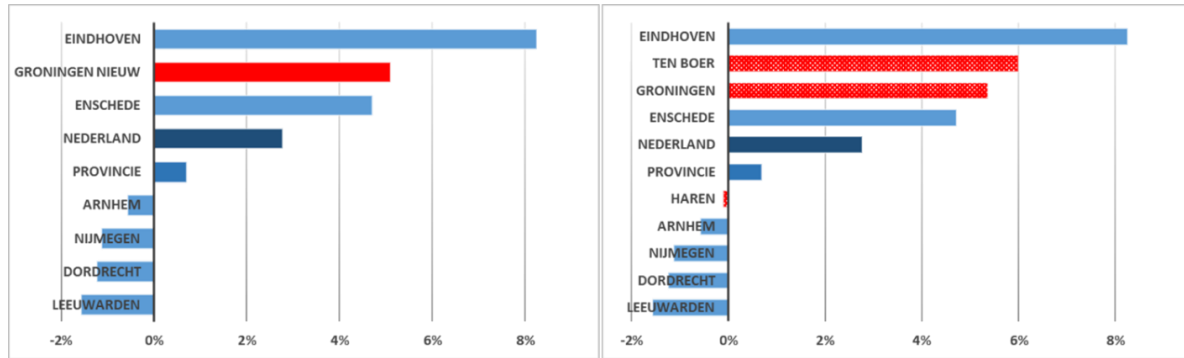
2.3.1. Werkgelegenheid blijft groeien

Over de periode 2000-2016 was de werkgelegenheidsontwikkeling in de stad met +13,6 procent sterker dan het landelijk gemiddelde. Het aantal banen in Groningen en Ten Boer steeg de afgelopen vijf jaar ook relatief sterk. Vooral de zorg en het onderwijs kennen **een sterke banengroei**. Gezondheid & zorg vormt momenteel veruit de grootste werkgelegenheidssector. Andere groeisectoren zijn de groothandel, zakelijke dienstverlening, overheid, bouw, horeca en toerisme. De komende twintig jaar wordt in Groningen een werkgelegenheids groei van 8.000 tot 22.000 banen verwacht. Dit optimisme is mede gebaseerd op de recente banengroei van 3,1% tussen april 2017-april 2018, het dubbele van het landelijk gemiddelde (bron: CBS). Met 119 oprichtingen per 1.000 vestigingen is de stad Groningen (excl. Ten Boer en Haren) in 2016 koploper van de benchmarkgemeenten en scoort veel hoger dan het gemiddeld aantal oprichtingen per 1.000 vestigingen in de provincie en in Nederland. Zie ook onderstaande grafiek.

²⁰ De minimale basis van culturele voorzieningen voor een stad als Groningen behelst (uitgaande van het ringenmodel van Cor Wijn): een filmhuis (Groninger Forum), lokale televisie (RTV Noord), beurzen/prijzen voor kunstenaars (onze stipendia), een museum voor moderne kunst (Groninger Museum), ondersteuning voor beeldende kunstenaars het CBK, broedplaatsen (Suikerunierterrein, Ebbingekwartier), een presentatie-instelling (Noorderlicht), kunstenaarsinitiatieven (PaiPai, Resort), een centrum voor amateurkunst (Vrijdag), een centrum voor cultuureducatie (K&C) en podiumkunsten (NNO, NNT, Schouwburg, Grand Theatre etc.). Dit betekent dat Groningen eigenlijk alles heeft voor een grote cultuurstad. Onze opleidingen o.a. Minerva en het Prins Claus Conservatorium zorgen voor nieuwe aanwas. Vanuit cultuurbeleid ondersteunen wij talent dat hieruit voortkomt. Op deze manier binden wij jonge creatieven aan onze stad en regio.

²¹ Als wij onze relatieve ligging abstraheren binnen de aantrekkelijkheidsindex van Gemeenten neemt Groningen de 3^e plaats in binnen de Atlas van Gemeenten (Trendanalyse, Platform 31).

Ontwikkeling aantal banen 2013-2017 in Groningen en enkele vergelijkbare gemeenten (Trendanalyse, Platform 31).

2.3.2. Krapte en mismatch op de arbeidsmarkt

Er is krapte op de arbeidsmarkt. Het CPB verwacht een verdere daling van de werkloosheid van 4,9 procent in 2017 naar 3,5 procent in 2019. Dat is onder de frictiewerkloosheid. Voor de komende jaren is de factor arbeid een cruciale factor van belang voor de groei van de regionale economie. Talent is dé bepalende factor voor een goed vestigingsklimaat. Dit vergt doorontwikkeling van Groningen als integrale innovatieve onderwijsstad/gemeente.

De mismatch tussen de mensen in de bijstand en de beschikbare plekken op de arbeidsmarkt wordt groter. Het UWV ziet momenteel 2.100 hardnekkig moeilijk vervulbare vacatures open staan. De kenniseconomie kan last krijgen van het tekort aan IT- en onderwijspersoneel. Er zijn nog steeds veel mensen die niet deelnemen aan de arbeidsmarkt. Daarnaast loopt een aantal **groepen een risico om hun baan te verliezen**. Het betreft hierbij vooral MBO-ers onder de middengroepen in routinematige administratieve functies. Voor laagopgeleiden zijn in principe veel banen beschikbaar. Problematisch zijn de vele tijdelijke en flexibele banen en de verdringing op de arbeidsmarkt door studenten.

2.3.3. Digitalisering niet meer weg te denken

Technologische ontwikkeling is één van de trends die duidelijk in golven op ons afkomt. Digitalisering speelt overal. Ook onze digitale veiligheid wordt belangrijk en is zowel een bedreiging als een kans. In hoofdstuk 2.7 schetsen we de consequenties van technologische ontwikkeling voor onze organisatie. **Onze bedrijven en kennisinstellingen pionieren** op het vlak van big data, blockchain en the internet of things. Startups en scale-ups scoren jaarlijks hoog op indexen als de Deloitte Fast 50. Het aantal starters is de laatste jaren fors gegroeid. Het totale aantal vestigingen is in de periode 2013-2017, waaronder veel starters, is met 11% toegenomen.

We zien het als gezamenlijke opgave om naast digitaal ondernemerschap ook te excelleren in 'digitale geletterdheid'. Dit omvat het onderzoeksveld waarin wordt onderzocht hoe burgers omgaan met digitale technologie en wat de impact is op hun dagelijks leven.

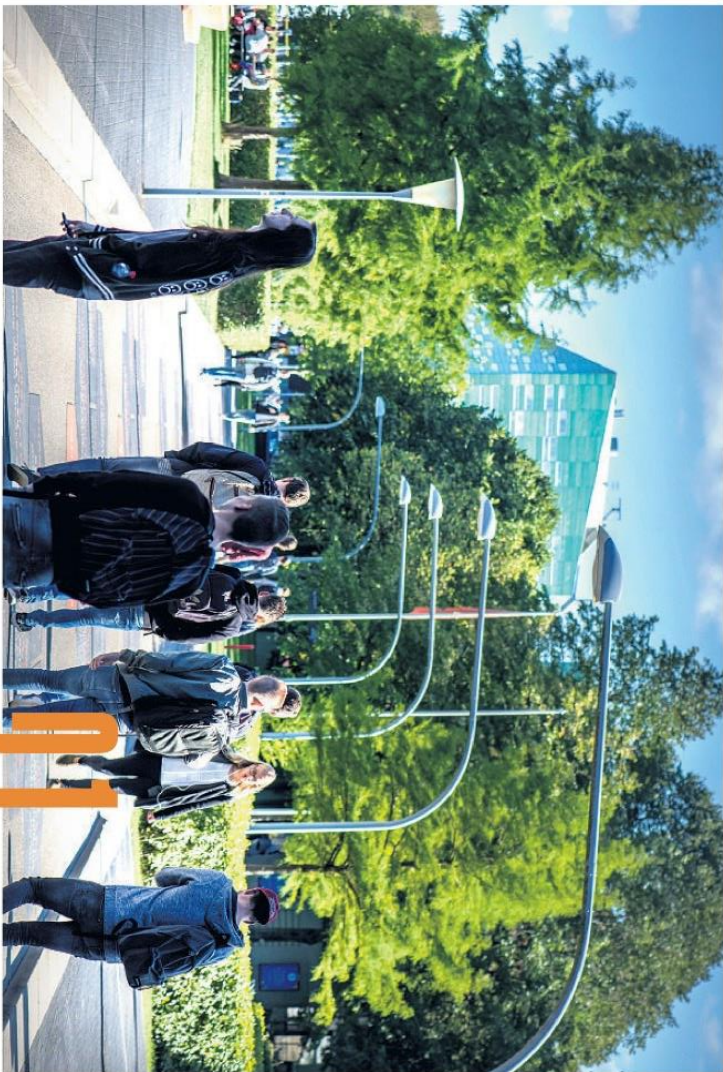
Onderwijsinstellingen spelen een grote rol bij de ontwikkeling van Groningen als *hot spot* voor startups. De partners binnen het Akkoord van Groningen bouwen momenteel samen aan **een duurzame kennisinfrastructuur** voor de noordelijke regio. Ze werken aan versterking van het aanwezige ecosysteem om de ideale voorwaarden te scheppen voor innovatie, opschaling van initiatieven en landelijke verbinding. Campus Groningen is de snelst groeiende campus in Nederland, qua werkgelegenheid is het de op één na grootste campus. In nog geen zes jaar tijd is Campus Groningen uitgedaan tot nummer één op de lijst van campussen van nationaal belang in 2018.

Onderstaand artikel in het Financieel Dagblad illustreert de ontwikkeling die ons innovatieklimaat momenteel doormaakt. Daarnaast toont het ook het toenemende zelfbewustzijn rond de aanwezige kennisinfrastructuur.

Zelf en toe komt Michel Pijns over uit San Francisco om zijn kamor van de Stadsmaatschappij Groninger te bezoeven. Elke keer is de stad weer een beetje veranderd. Hij zit een interview with het mens en cafe restaurant. Je hoort steeds vaker Frings komen van Groningen. Het vertelt je het platform waar educatieve bakkers van over de hele wereld, op uitnodiging van bedrijven als Cereza Moltes, samelspelen in Albiob, proberen in te denken en te bedenken. Het is een platform waar mensen met elkaar samenwerken. Het is een platform waar mensen met elkaar samenwerken. Het is een platform waar mensen met elkaar samenwerken.

Maar het tij keert: studenten — ook buitenlandse — blijven plakken, want er is werk genoeg. Holla Bueck

WERKEN IN DE STAD
 Het bedrijf weet zelfs personeel uit Silicon Valley aan te trekken. Het is een bedrijf dat de stad van Groningen voor de komende jaren zal helpen om de stad te ontwikkelen. Het is een bedrijf dat de stad van Groningen voor de komende jaren zal helpen om de stad te ontwikkelen.

Zelfs uit Silicon Valley komen ze naar Groningen

Vroeger vertrokken Groningse afgestudeerden naar de Randstad voor een goedbetaalde baan. Maar het tij keert: studenten — ook buitenlandse — blijven plakken, want er is werk genoeg.

Holla Bueck

pagina 18, 20-10-2018 © Het Financieele Dagblad

IMM denkt door te groeien naar 2018. Van de stad, die op een meer geïntegreerde manier wordt ontwikkeld. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen. De afsluitende zijn goed, de gemeente denkt dat er nog meer te doen is. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen.

UNIVERSITEIT ERFTSTAD

Groningen is niet de afsluitende stad. Groningen is niet de afsluitende stad. Groningen is niet de afsluitende stad. Groningen is niet de afsluitende stad. Groningen is niet de afsluitende stad.

Met een banenprognose van 3,1% voor de landelijke groei.

man. 'Ik ben van harte uit economie en heb veel kennis van de technologie. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen.

is geen hype, de technologie is reëel. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen.

tiek zit de stad niet met een banenprognose van 3,1% op het dubbele van de landelijke economische zaken en hij ziet: 'De stad heeft meer zelfvertrouwen gekregen. Dat is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen.

Maar het Koordraan, een hip bedrijfsgedrag, zal worden voor vroeger het begrip dat er nog meer te doen is. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen. Het is een proces dat lang in het voorjaar is begonnen.

ROY OU VAN HICKERONE
 'NA EEN DAG VOELDE IK ME NIET AL VEEL BELIJKER DAN IN SAN FRANCISCO'

MARCO MIJMAN VAN ENLIRON
 'VEEL TE WIJNIG STUDEENTEN BESPELEN WELKE ANGOELIK-HEIDEN MIJN LIBBEN'

ANNA SHARMA VAN IBM
 'IK HAD EERST NIET MET IDEE OM TE BLIVEN. IK DAKT: ER IS BEEN WERK OP MIJN NIVEAU'

19

zich onveilig voelen door alle bevingen in de provincie. Maar voor Marro Mijmans (28) uit Harderwijk is het juist de reden om in zijn studiestad te blijven plakken. 'Nederland moet van het gas af en over op duurzaam. Wij willen een hoofdrol spelen in de verandering die Groningen moet doormaken', vertelt hij met een bravoure die past bij zijn leeftijd. Met zijn start-up Envitron heeft hij, samen met nog vier afgestudeerde studenten van de Hanzehogeschool, een systeem ontwikkeld waarmee bedrijven realtime op de hoogte zijn van hun energieproductie en -verbruik. Een eerste klant hebben ze al: technisch installatiebedrijf Homij wil met Envitron energieverbruik in gebouwen terugdringen.

Mijmans heeft zijn roeping gevonden, maar had eerst hele andere ambities: architect worden. Tot hij op de Hanzehogeschool een inspirerend college kreeg

Het IBM Client Innovation Center is een start-up met ondersteuning van IBM. Het center levert een breed scala aan technische diensten.

FOTO'S: CORNÉ SPARIDAENS VOOR HET FD

IN DE PROVINCIE GRONINGEN ZIJN GEMIDDELD MEER BEDRIJVEN ACTIEF IN DE INTERNET-ECONOMIE DAN IN DE REST VAN NEDERLAND

over duurzame energie. Hij gooide het roer om en deed de spiksplinternieuwe minor Energy & Society. Vervolgens vroeg de hogeschool, die zich wil onderscheiden met onderwijs over de energietransitie, of hij mee wilde helpen een nieuwe master te ontwikkelen. 'Ik kreeg zo'n geweldige kijkje in de keuken. Veel te weinig studenten beseffen welke fantastische kansen hier liggen.'

TOEKOMST

Al het optimisme ten spijt: 70% van de studenten vertrekt na de opleiding nog steeds uit Groningen. 'We moeten studenten vroeg in hun studie laten weten dat er in Groningen genoeg perspectief is', geeft wethouder Van Keulen toe. De gemeente heeft dit jaar voor het eerst een aantal evenementen georganiseerd onder de noemer 'Meet your Future', waar studenten in contact kunnen komen met het lokale bedrijfsleven. Wat meer visie op waar Groningen echt in wil uitblinken, is ook welkom. 'Andere universiteitssteden hebben een afgebakend ecosysteem. Eindhoven is hightech, Leiden is biotechnologie', zegt Vletter van Voys. 'Groningen is nog van alles door elkaar.'

Mijmans is ervan overtuigd dat in de toekomst meer studenten blijven plakken in Groningen. 'We hebben nog niet de technische kennis van Delft, maar we zijn hard op weg. Alumni zoals ik die blijven plakken vertellen een nieuw verhaal, namelijk dat Groningen heel veel te bieden heeft. Niet alleen voor hbo- en wo-studenten trouwens. We zitten bij vraagstukken over nieuwe energie te springen om mbo-mensen die praktisch zijn ingesteld.'

Wethouder Van Keulen: 'Groningen redt zich prima zonder Den Haag. Wat me wel dwarszit: er wordt in de Randstad heel veel geïnvesteerd in infrastructuur om de files op te lossen. Maar als wij nou beter verbonden worden, door bijvoorbeeld een hogesnelheidstrein, wordt Groningen beter bereikbaar en de Randstad ontlast.'

Hella Hueck is redacteur van het FD.

Heeft Groningen de braindrain gekend?

● Het korte antwoord: daar zijn geen recente cijfers over. Viktor Venhorst, universitair docent Economische Geografie aan de RuG, deed in 2013 onderzoek naar hoger opgeleiden die in Groningen studeren en concludeerde toen al: 'Het beeld dat er een braindrain is, klopt niet.'

● Van alle studenten die naar Groningen komen vertrekt 70%, maar 30% blijft. En die zijn een aanwinst voor de stad en de regio. 'Er zijn ruwweg twee factoren die bepalen of mensen blijven plakken. De eerste is het vinden van werk, de tweede is of je bekend bent met het gebied. 'Het effect van binding is groot.'

● Als studenten bekend zijn met een stad of regio, stellen ze hun beeld bij, licht Venhorst toe. 'Je moet je richten op de studenten. Mensen van buiten aantrekken is lastiger. Ook doordat ze misschien al een gezin hebben.' De laatste jaren wordt niet meer bijgehouden waar Groningse alumni terecht komen. 'Blijkbaar ziet niemand dat als zijn taak. De gemeente niet en de RuG en Hanzehogeschool niet.' Samen met het CBS is Venhorst wel bezig om voor de RuG een alumni-monitor te ontwikkelen.

pagina 20, 20-10-2018 © Het Financieele Dagblad

Afbeeldingen/Artikel "Zelfs uit Silicon Valley komen ze naar Groningen" op pagina 26/27. Uit: Het Financieele Dagblad, 20 oktober 2018.

2.3.4. Excelleren in maatschappelijke vraagstukken

De economische speerpunten in Groningen worden steeds vaker verbonden met de grote maatschappelijke vraagstukken. We noemen hier: klimaatverandering, energietransitie en de betaalbaarheid van onze gezondheid. Eén van de belangrijkste kansen betreft de ontwikkeling van een stabiele waterstofeconomie. Met de aanwezigheid van de complete keten van energie-gerelateerde werkprocessen onderscheidt Groningen zich nationaal en internationaal.

2.3.5. Internationaal, nationaal en regionaal samenwerken

Internationalisering biedt kansen, vooral als het gaat om het aantrekken, ontwikkelen en binden van internationaal talent voor onze kennisinstellingen en onze arbeidsmarkt. Het aantal internationale studenten en internationale medewerkers van de kennisinstellingen is in de afgelopen jaren sterk gegroeid. Die groei zet de komende jaren verder door. Mogelijk kan internationale handel het Groningse bedrijfsleven meer bieden. Op dit moment blijft export bij Groningse bedrijven achter in vergelijking bij de rest van Nederland. We werken nadrukkelijk samen met buurland Duitsland. In 2021 begint **een nieuwe Europese programmaperiode**, met nieuwe programma's, budgettering en doelen. Het is bekend dat de inhoudelijk innovatieve programma's belangrijker zullen worden. Er zullen waarschijnlijk minder middelen beschikbaar komen voor regionaal beleid en structuurfondsen (zoals EFRO en ESF en voor de landbouwsubsidies). Samenwerking met Europese partners biedt kansen voor innovatieve projecten en beleidsdoelen die wij in de stad uitvoeren. Via Europese samenwerking kunnen we projecten versnellen op het gebied van energietransitie, duurzaamheid, slimme mobiliteit, digitalisering en leefkwaliteit (waaronder Healthy Ageing). Ten opzichte van andere middelgrote Europese steden zijn wij koploper op een groot aantal van genoemde thema's. Dit maakt ons tot een aantrekkelijke stad om in te investeren voor de Europese Commissie. Om deze kansen te verzilveren, is het nodig om te investeren in internationale profilering en dito relaties.

Op nationale schaal behoren wij economisch gezien tot de top van de grote steden. Wij participeren in nationale netwerken en profileren ons op nationale podia zoals G40 en het netwerk kennissteden. Daarnaast behoren we tot de experimenteer-gemeenten voor rijksbeleid rond bijv. de wietteelt en hebben we een specifieke samenwerking met Rotterdam ten aanzien van het Klimaatinstituut. Groningen wordt door het ministerie van EZK **benoemd als dé energieprovincie** voor de komende tijd. Groningen speelt met haar kennisinstellingen een rol bij het ontwikkelen van nationale oplossingen voor energietransitie. Ook bij het ontwikkelen van nationaal beleid bij onderwerpen als healthy ageing en ondernemerschap in de vorm van startups heeft Groningen positie.

Groningen kent **in noordelijk verband** volgens Prof. Gert Jan Hospers (Regio-dynamica: spelen met schalen", juli, 2018) **een drietal relevante schalen**. Op alle onderscheiden niveaus speelt Groningen daarbinnen met de concentratie van werkgelegenheid en topvoorzieningen een cruciale rol. Zie het kaartbeeld op de volgende pagina. Deze schalen betreffen:

- * de transactionele omgeving (voor de regio relevante partijen en partners).
- * de functionele regio's.
- * het daily urban system.

Op regionale schaal wint het 'daily urban system' aan betekenis. Het omvat het niet-bestuurlijk afgebakende gebied waar de inwoners van de gemeente Groningen en omgeving wonen, werken, recreëren en gebruik maken van voorzieningen. Dit gebied strekt zich grofweg uit van Drachten tot het Oldambt, van Waddenkust tot Assen. Het grondgebied van de Regio Groningen-Assen²², waarin we al sinds 1996 samenwerken, maakt hier vanzelfsprekend onderdeel van uit. Hoe beter het gebied functioneert als één samenhangend economisch systeem, hoe beter de kansen voor de brede regio

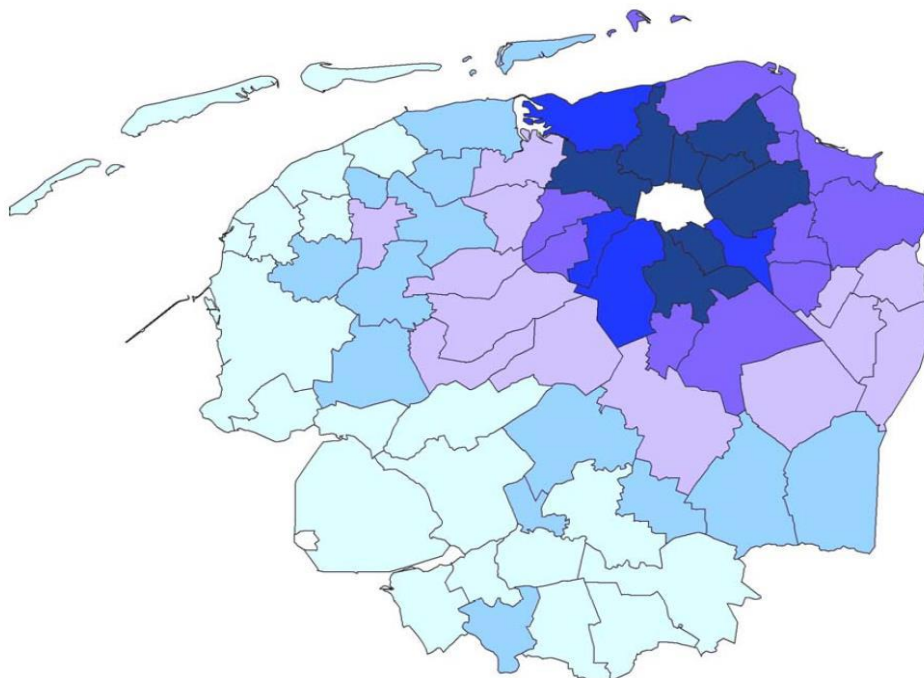
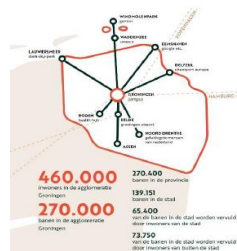
²² De Regio Groningen-Assen (RGA) focust op mobiliteit, economie (werklocaties), wonen en kwaliteit van stad en land. De visie op het gebied wordt in 2019 geactualiseerd in het licht van de herindeling en de nieuwe bestuurlijke constellatie.

en de leefkwaliteit voor haar bewoners en bezoekers. Het wordt steeds belangrijker om tot **regionale afstemming en complementariteit** te komen op het vlak van economie, arbeidsmarkt, onderwijs, wonen, werklocaties en duurzaamheid. De Stad Groningen is in de noordelijke regio het zwaartepunt en zou op deze thema's ook bestuurlijk een leidende positie kunnen innemen.

Diverse centrumgebieden binnen onze provincie komen als gevolg van schaalvergrotingstendensen in de problemen, waardoor leegstand (op termijn) dreigt. **De concurrentiepositie van deze centrumgebieden, waaronder Haren en stedelijke (wijk)winkelpcentra** vereist in de komende periode extra aandacht. Daarbij zal ook worden gekeken naar het flankerend beleid, waaronder parkeerregulering.

Van Noord-Nederland naar Groningen

- **Transactionele omgeving**
 - in elk geval: Noord-Nederland
- **Functionele regio's: interactie**
 - woningmarktregio's (verhuizingen)
 - arbeidsmarktregio's (pendel)
 - verzorgingsregio's (koopstromen)
- **Daily urban system: 80% van dagelijks leven binnen regio**
 - regio Groningen is een realiteit!
 - er staat geen hek om de regio

Bovenstaande afbeelding: Onderscheiden schaalniveau in noordelijk verband (Bron: G.J. Hospers, 2018).

Onderstaande afbeelding: Daily Urban System Groningen (uitleg: hoe donkerder de kleur, hoe meer interacties. Bron: Bureau Onderzoek & Statistiek, gemeente Groningen).

2.4. (Voorbij de gaswinning). Energietransitie/duurzaamheid, klimaatadaptatie en transitie landelijk gebied

2.4.1. Nationaal Programma Groningen

Op 5 oktober is het Nationaal Programma Groningen 2040 ondertekend met Rijk, regio en betrokken gemeenten. De nadelige gevolgen die de regio ondervindt van de gaswinning zijn aanleiding voor dit Programma. De gemeenten, de provincie Groningen en het Rijk verbinden zich gezamenlijk aan het programma als geheel. Bij de uitvoering zullen de rol en betrokkenheid van de verschillende overheden en de mogelijkheden voor cofinanciering per programmaliijn uiteenlopen.

Rijk en regio koersen in het Nationaal Programma op een ambitieuze meerjarige aanpak om Groningen **nieuw perspectief** te bieden. Daarbij horen investeringen in bijv. de vergroening van industrie, behoud van Groningse erfgoed, stads- en dorpsvernieuwing en bovenal in relatie tot de energietransitie. Het Rijk stelt € 1,15 miljard beschikbaar voor dit toekomstperspectief. De regio is aan zet bij prioritering van middelen maar belangrijker nog om het toekomstperspectief waar te maken samen met bewoners, ondernemers, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Het gaat hierbij om de huidige tien gemeenten (voor de herindeling) en provincie. **Voor 15 februari komt er een verdelingsvoorstel.** Haren maakt geen onderdeel uit van de tien gemeenten, Ten Boer en Groningen wel. Afgesproken is dat de woningbouwopgave voor de stad Groningen buiten de scope valt van het Nationaal Programma Groningen 2040.

Het startdocument voor het **Nationaal Programma Groningen 2040** kent drie centrale ambities::

- Herstel van vertrouwen van de Groningers in hun leefgebied en de overheid;
- De kansen in Groningen rond de diverse transitie benutten om de leefbaarheid te vergroten;
- Groningen en de Groningse dynamiek landelijk benutten als voorbeeldregio en proeftuin voor grote transitie op het terrein van energie, demografische ontwikkeling en digitalisering.

Inzet is om het programma in te richten naar drie thema's (ook wel sporen genoemd):

1. Groningse kracht en trots: toekomstbestendig wonen in aantrekkelijke en toekomstbestendige wijken en dorpen met voldoende voorzieningen. Ook is het gericht op behoud en ontwikkeling van erfgoed en de karakteristiek van Groningen. Welzijn, leefbaarheid en gezondheid staan centraal.
2. Groningse natuur, energie en klimaat, gericht op de energietransitie en klimaatadaptie. Het gaat om energiebesparing en productie, gebruik en distributie van hernieuwbare energie.
3. Groningse economie en arbeidsmarkt: naar een betere regionale economie. Het gaat naast het stimuleren van kansrijke sectoren en innovatie om koppeling tussen werk en vaardigheden, onderwijs en onderzoek en kansen in veranderende markten en omstandigheden. Ook infrastructuur en bereikbaarheid is van cruciaal belang.

Uitwerking Nationaal Programma en opschaling Energietransitie

De eerste fase van kwartiermaken loopt tot 15 februari. In het Plan van Aanpak worden voorstellen gedaan voor de organisatie, de bezetting van het bestuurlijk overleg, de stuurgroep en de ambtelijke groepen. De regio is daarbij niet nader uitgesplitst naar provincie en gemeenten. Dat is aan de regio zelf. Bij de opdracht aan de kwartiermakers is aandacht gevraagd voor de bijzondere positie van de gemeente Groningen, bijvoorbeeld als het gaat om het benutten van de economische kansen of vanwege de herindeling.

We zien de volgende aandachtspunten voor onze nieuwe gemeente bij de uitwerking.

Door de positie die (provincie en gemeente) Groningen krijgt in het Nationaal Programma als groene energieleverancier zijn er legio (economische) kansen voor de gemeente, de kennisinstellingen en vele bedrijven. De opgave is om experimenten en projecten dusdanig opgeschaald te krijgen dat er

de komende jaren forse stappen kunnen worden gezet met verduurzaming. We kunnen als nieuwe gemeente dienen als proeftuin voor de gehele regio op diverse terreinen. Vanuit onze positie in de bestuurlijke Stuurgroep, waarin de burgemeester zitting heeft, zullen we een claim leggen op middelen van het Nationaal Programma. We hanteren daarbij momenteel drie boodschappen: (1) Het zwaartepunt moet liggen op spoor 2 (Natuur Energie en Klimaat) met daarbij een focus op de wijkaanpak. Immers, de Gemeente Groningen heeft slagkracht en kan als leeromgeving dienen voor de gehele regio). (2) Zoveel mogelijk middelen binnen spoor 3 (Economie en Arbeidsmarkt) moeten ingezet worden voor groene innovaties en kennisontwikkeling/deling. Ons leitmotiv is daarbij: “verduurzamen begint op Zernike campus”. 3) We willen zoveel mogelijk Groningers bereiken met de aanpak. Belangrijk is de bijzondere positie van onze nieuwe gemeente. Er is urgentie om vaart te maken met de dorpsvernieuwing en versterking, samenhangend met verduurzaming in de huidige gemeente Ten Boer.

Door stapeling van middelen (Ollongren-gelden voor aardgasloze wijken, de Lighthouse Call²³, Buurtwarmte 050 in samenwerking met de Shell, het Nationaal Programma en wellicht nieuwe Horizon/ Europese gelden na 2020) moet de gewenste en noodzakelijke opschaling van verduurzaming en wijk/dorpsvernieuwing worden gerealiseerd. We willen dit combineren met onze woningbouwopgaven. De toenemende urgentie rondom verduurzaming noopt tot een goede organisatie van de energietransitie, uiteraard in nauwe samenwerking met ons netwerk en het bedrijfsleven. Daartoe ligt er een voorstel voor een nieuwe organisatiestructuur.

2.4.2. Energieneutraal

Groningen heeft de ambitie uitgesproken om **in 2035 CO2-neutraal te zijn**. Technisch gezien is dit mogelijk maar het betreft een grote opgave waaraan iedereen mee moet werken. Hiervoor moeten we aan de slag in ons gedrag, met onze woningen, in bedrijven en met ons vervoer. Ook moeten we onze eigen energie gaan opwekken en in warmte voorzien. We hebben in 2035 behoefte aan 500 hectare aan zonneparken en zonnethermieparken, aan windmolens, warmtenetten, WKO's en de grootschalige isolering van gebouwen. Op dit moment gaan we ervanuit dat het halen van de ambitie CO2-neutraal in 2035 betekent dat we 34% moeten besparen, 31% van onze energie binnen de gemeentegrenzen op moeten wekken en 35% duurzame energie van buiten moeten halen.

De energietransitie vraagt om ruimtelijke inpassing, wijkenergieplannen, regie op uitvoering en financiële middelen. Er moeten snel stappen worden gezet. Tegelijkertijd zijn maatregelen niet in beton gegoten en vergt de opgave flexibiliteit om nieuwe ontwikkelingen in te kunnen passen. Zo vindt landelijk heroriëntatie plaats op realisatie en exploitatie van geothermie. Verwachting is dat geothermie op enig moment weer een plek zal krijgen. Ook verkennen we met partners de mogelijkheid om restwarmte vanuit de Eemshaven naar de stad te transporteren voor verwarming van 50.000 woningen en kijken we naar mogelijkheden voor een energielandschap in Meerstad Noord.

Het versnellen van de energietransitie heeft veel raakvlakken heeft met de wijkvernieuwingsopgave. We lopen voorop met onze **wijkenergie-aanpak**. In 2018 wordt onder meer in Groningen gestart met **grootschalige proeftuinen** om wijken aardgasvrij te maken (Paddepoel, Selwerd). In beide wijken komt een nieuw warmtenet op basis van hernieuwbare warmtebronnen. Ook Glimmen is in beeld als aardgasvrij dorp; een eerste landelijke aanvraag voor cofinanciering is vooralsnog niet toegekend. Om het doel CO₂-neutraal in 2035 in beeld te houden moeten in 2023 6.000 woningen op een warmtenet aangesloten zijn. Daarnaast moeten 5.000 hybride, 3.000 lucht- en 2.000 bodemwarmtepompen geïnstalleerd zijn.

²³ We nemen deel aan een Europees project dat als doel heeft om beleids- en technische innovaties in te zetten in wijken om deze energie-positief te maken. De toekenning van de Europese Commissie bedraagt €18 mln.. Voor de Groningse deelnemers samen is dat €7,61 mln, waarvan €2,35 mln. voor onze gemeente. De beoogde startdatum is 1 dec. 2018.

De kosten voor het klimaatbeleid bedragen in 2050 naar verwachting 5,7 % van het besteedbaar inkomen van de hoogste inkomens en ruim 17 procent van de laagste inkomens. Voor bewonersgroepen die niet (kunnen) investeren in de verduurzaming wordt de **energierekening** hoger en de woning (relatief) minder waard. Dit kan de segregatie in Groningen vergroten. We willen dit tegen gaan, bijv. door pilots voor innovatieve financieringsvormen te ontwikkelen. Ook in de sociale huur ligt een grote verduurzamingsopgave. Het kan lastig worden voor corporaties om kostbare verduurzaming te combineren met kwaliteitsverbetering/renovatie terwijl stijging van de woonlasten binnen de perken moet worden gehouden. Sloop en nieuwbouw kan in een aantal gevallen voordeliger zijn.

Twee belangrijke pijlers onder de nationale klimaat- en energieambitie uit het Regeerakkoord zijn de Klimaatwet en het Klimaatakkoord. Daarnaast is het Interbestuurlijk programma (IBP) opgesteld waarin is gekozen voor een integrale gebiedsgerichte aanpak voor de opgaven binnen klimaat-energie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Deze aanpak moet per regio worden vervat in een **Regionale energiestrategie (RES)** waarin de energieopgave van een regio centraal staat. Met de provincie zetten we ons voor de lange termijn-ontwikkeling in voor 'wind op zee', aardgasloze wijken en 'waterstof voor opslag'. De kamerbrief 'Routekaart windenergie op zee 2030' (27 maart 2018) voorziet in windparken met een gezamenlijke omvang van circa 6,1 GW. Daarvan is 0,7 GW ten noorden van de Waddeneilanden gepland. Dit komt echter bij lange na niet in de buurt van de 22,8 GW die nodig is om van Groningen het 'groene stopcontact' te maken, zoals onze inzet was in het **Gronings Bod**, dat wij gezamenlijk met de provincie richting het Rijk hebben gecommuniceerd.

2.4.3. Klimaatadaptatieve gemeente

We krijgen te maken met **extremere weersomstandigheden**, meer droogte en hitte en intense neerslag in piekbuien. Het Rijk dringt erop aan dat gemeenten maatregelen treffen. Om ons voor te bereiden op klimaatverandering hebben we een stresstest uitgevoerd en zijn we gestart met een **'Plan van aanpak klimaatadaptatie'**. Met het internationale klimaatinstituut kunnen we de Groningse regio actief profileren als voorbeeld van een klimaat-adaptieve regio.

Uitbreiding van rioolcapaciteit als maatregel tegen incidenteel optredende wateroverlast is een dure oplossing. In dit licht wordt het belang van **meer groen** steeds groter: het zorgt voor vermindering van hitte en draagt bij aan temperatuurbeheersing en waterretentie. Onze inwoners vinden het groen tevens een steeds belangrijker onderdeel van hun leefomgeving. Dit is in het bijzonder op Haren van toepassing met haar relatief grote groenareaal en hoge bewonersbetrokkenheid bij groenonderhoud. Ook bleek het grote belang van groen nadrukkelijk uit het participatietraject van The Next City en de gesprekken die met de dorpen van Ten Boer zijn gevoerd.

2.4.4. Duurzaam en circulair

September 2015 is door de VN een nieuwe mondiale agenda aangenomen die een eind moet maken aan armoede, ongelijkheid en klimaatverandering: **de Sustainable Development Goals (SDG)**. Er zijn 17 duurzame ontwikkeldoelen gesteld om de wereld 'tot een betere plek te maken in 2030'. Deze doelen gaan oa. over gezondheid, onderwijs en schoon drinkwater maar ook over duurzame energie. Steeds meer Nederlandse gemeenten leveren een bijdrage en gebruiken het frame SDG als middel om eigen activiteiten onder één kapstok te presenteren. Groningen is hierbij nog niet aangesloten.

De stad heeft de **ambitie afvalvrij** te zijn in 2025. Om deze ambitie te realiseren zijn nog flinke stappen te zetten: het percentage hergebruik blijft steken op 58%. In maart 2018 heeft de raad onze ambitie bevestigd om de totstandkoming van een circulaire economie te bevorderen. Deze ambitie is in lijn met het rijksbeleid. De aanwezigheid van kennisinstellingen biedt mogelijkheden. Ook onze bouwopgave kan gekoppeld worden aan circulaire doelen. Als launching customer kunnen we de markt vraag naar circulaire producten verder brengen.

Door middel van aanbestedingen wordt ingezet op **innovaties en hoogwaardig hergebruik van** onze grote volumes afval. Wij richten ons daarbij ook op de innovatieve verwerking van afval van onze regionale partners. De wijze waarop de afvalstoffenheffing van Groningen, Ten Boer en Haren wordt berekend, verschilt nu nog van elkaar (Haren werkt met Diftar).

2.4.5. Landelijk gebied in transitie

In het landelijke gebied van de nieuwe gemeente liggen grote opgaven voor de toekomst²⁴. In het eerste concept van de Nationale Omgevingsvisie (kortweg NOVI) wordt gerept over een **landbouw-transitie**, waarbij met behoud van de voedselproductie, meer rekening wordt gehouden met de kwaliteiten en karakteristieken van landschap, natuur, bodem en watersysteem. De landbouw zou de natuur en gewenste diversiteit meer kunnen versterken. Kringloop- en natuurinclusieve landbouw, met gezond en duurzaam voedsel, kan daarvoor een oplossing bieden. Een nieuwe visie op het buitengebied, doorvertaald in het te maken gemeentelijk omgevingsplan en diverse beheersverordeningen, zal daar nader vorm aan kunnen geven. Een specifiek vraagstuk in Haren betreft momenteel de zgn. “verpaarding” van het landschap, inclusief bijbehorende opstallen.

In deze visie zal een directe relatie moeten worden gelegd met **landschapsontwikkeling en -beheer**. Tegelijkertijd liggen er goede kansen op het vlak toerisme en recreatie. We noemen hier behoud en versterking van het nationaal beek- en esdorpenlandschap van de Drentsche Aa, van het Hunzedal (Onnerpolder) en een betere aansluiting op en uitnutting/vermarkting van het Unesco Geopark De Hondsrug. Wat betekent dit bijv. voor de ruimtelijke inrichting op en om het Paterswoldsemeer en Zuidlaardermeer? Willen we Onnen via het project “Doorvaart Onnervaart” weer verbinden met het Drentsche Diep en daarmee weer aansluiten op de noordelijke vaarrecreatieroutes?

Ook in Ten Boer liggen er grote vraagstukken voor het landelijk gebied. Zo hebben veel landbouwbedrijven **moeite met de bedrijfsopvolging**. Een belangrijke vraag is wat te doen met de vrijkomende agrarische bebouwing en toenemende schaalvergroting in de landbouw. Een deel van het landelijk gebied, tussen Damsterdiep en Eemskanaal, krijgt in de toekomst te maken met vernatting doordat het erg laaggelegen is. Tegelijkertijd biedt dit **kansen voor toerisme en recreatie**, zodat het gebied aantrekkelijker wordt voor de inwoners en bezoekers. De potentie van het Damsterdiep kan beter worden benut en fiets- en wandelroutes in het gebied kunnen worden verbeterd.

De opgaven met betrekking tot het landelijk gebied zullen we ook moeten relateren aan de op te stellen regionale energie- en klimaatstrategie (kortweg RES). Welke bijdrage kunnen we op dit vlak als gemeente en brede regio leveren? Hoe willen we **omgaan met zonneparken**? Daaromtrent lopen diverse initiatieven in Haren (transferium Haren, Mikkelfhorst, Grootslaan) en ook in Groningen en Ten Boer. Een Kader Zonneparken voor de nieuwe gemeente is daartoe noodzakelijk. Hetzelfde geldt voor windmolens en het effect op het landelijk gebied: welke locaties, onder welke voorwaarden en wat krijgen de bewoners er voor terug? De provincie heeft recent groen licht gegeven voor een verkenning naar windmolens op Stainkoeln en Westpoort. Grunneger Power en de Natuur- en Milieufederatie staan gereed om een gebiedsverkenning met omwonenden e.a. te starten.

2.5 Dichtbij de burger

De verbinding tussen de participatieve en de representatieve democratie verdient aandacht. Er is sprake van **een groeiende kloof** tussen overheid en samenleving. Steeds meer groepen keren zich teleurgesteld af van overheid en samenleving. Daarnaast is er ook een kleiner deel binnen de samenleving dat juist wel een actievere rol wil spelen. Op allerlei plekken nemen inwoners rollen op zich die traditioneel typisch tot de overheid behoren. Niet zelden vinden inwoners het lastig door te

²⁴ We kennen binnen onze nieuwe gemeente 217 vestigingen met 394 werkzame personen in de sector Landbouw, Bosbouw en Visserij (cijfers per 1 april 2017). Het betreft 94 bedrijven in Ten Boer, 45 in Haren en 78 in Groningen.

dringen tot het bestuur en de politiek en gaat het samenspel tussen gemeente en inwoners moeizaam. Tegelijkertijd verwacht de maatschappij meer beleidstransparantie, een intensievere informatie-uitwisseling, gelijke rechten, inspraak en nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen. Er lopen stevige beleidsinspanningen om de groeiende kloof te verkleinen en deelname van wijk en individu rond de sociale opgaven, bij ruimtelijke ontwikkelingen en beleidsdiscussies te vergroten. Met de WIJ-teams, het gebiedsgericht werken en democratische vernieuwing hebben we forse stappen gezet om ons beleid en dienstverlening dichterbij de burger te organiseren en het samenspel te verbeteren. We proberen de deelname van inwoners bij de directe woonomgeving, sociale opgaven, bij ruimtelijke ontwikkelingen en beleidsdiscussies te vergroten, zodat mensen zich eigenaar voelen van hun woonomgeving en daarover medezeggenschap hebben.

2.5.1. Implementatie Omgevingswet

De implementatie van de Omgevingswet vormt een extra prikkel bij het betrekken van onze inwoners. Het uitgangspunt daarbij is dat overheden en burgers dezelfde informatiepositie hebben. Dit vergt veel meer integraal beleid en samenwerking over de domeinen heen, **een andere werkwijze en cultuur**. Het vereist nauw samenwerken met vele andere actoren en burgers én een andere werkwijze van college en de gemeenteraad. Uitgangspunt van de Omgevingswet is een volledige digitale ontsluiting van alle informatie en vergunningen. Het vereist ook een vroegtijdiger participatie bij ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij in een zo vroeg stadium plannen worden besproken en draagvlak wordt gezocht bij bewoners. De omgevingswet legt de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij de initiatiefnemer, op basis van de kaders die de gemeente over participatie heeft vastgesteld en mede afhankelijk van de rol die gemeente zelf neemt. Op alle bovenstaande punten is de komende jaren een forse inspanning noodzakelijk.

2.5.2. Zorg en ondersteuning: centraal staat eigen kracht bewoners

Sinds 2016 kent WIJ Groningen 11 sociale wijkteams en één stedelijk team die zorg, ondersteuning en mogelijkheden voor ontmoeting dichtbij huis bieden. Voor de transformatieopgave, preventie en substitutie naar gemeenschappelijke voorzieningen zetten we een gebiedsondersteuningsnetwerk op. Dit GON bestaat uit aanbieders die langdurige individuele ondersteuning bieden en dagbesteding in de vorm van een laagdrempelige voorziening. Waar het kan maken zij gebruik van (basis) voorzieningen, maken het aanbod waar mogelijk collectief, sluiten aan bij burgerinitiatieven en benutten de eigen kracht van inwoners. Met betrekking tot het bijstandsbestand ontwikkelen we onze visie op dienstverlening 'Een vertrouwd gezicht' verder door: extra persoonlijke aandacht, maatwerk en integraliteit.

2.5.3. Zeggenschap op wijkniveau

We werken er naartoe dat bewoners in wijken zelf kunnen bepalen welke vorm van participatie en/of zeggenschap op wijkniveau het meest passend is. Dat kan in de vorm van burger- en wijkbegrotingen, coöperatief bestuur, co-creatie, wijkdeal en digitale democratie. Hierbij is het zoeken naar de **juiste balans tussen sturen en ruimte geven** en naar de juiste gemeentelijke rol in elke situatie. Tevens is participatie bij stedelijke vraagstukken een opgave. Dit is ook van toepassing op de samenwerking met de inwoners van Ten Boer en Haren. Hier bestaat de wens tot behoud van een **"nabije, benaderbare gemeente"** in de betreffende kernen. Het gebiedsgerichte werken zal worden uitgebreid naar het gebied Ten Boer en Haren. De werkwijze zal mede in overleg met de dorpen en het lokale netwerk tot stand komen.

Het gebiedsgericht werken heeft ons in de afgelopen vier jaar veel geleerd. Wat nodig is, wordt steeds meer bepaald en uitgevoerd door bewoners en partners in de samenleving. De gemeente is dan volgend, faciliterend of coördinerend, soms ook initiërend en/of stimulerend, met name daar waar initiatief onvoldoende van de grond komt. Wij zullen ons werk op een andere manier moeten vormgeven, redenerend van buiten naar binnen: open staan voor initiatief, weten wat er speelt, met

netwerken in onze wijken en dorpen. Het rekenkamerrapport 'Burgerbetrokkenheid' levert duidelijke aanbevelingen op voor onze inzet. Groningen experimenteert met nieuwe vormen van democratische processen in wijken. We staan voor de opgave de lessen van onze experimentele aanpak te verankeren in onze organisatie.

Scenario's voor het gebiedsgericht werken

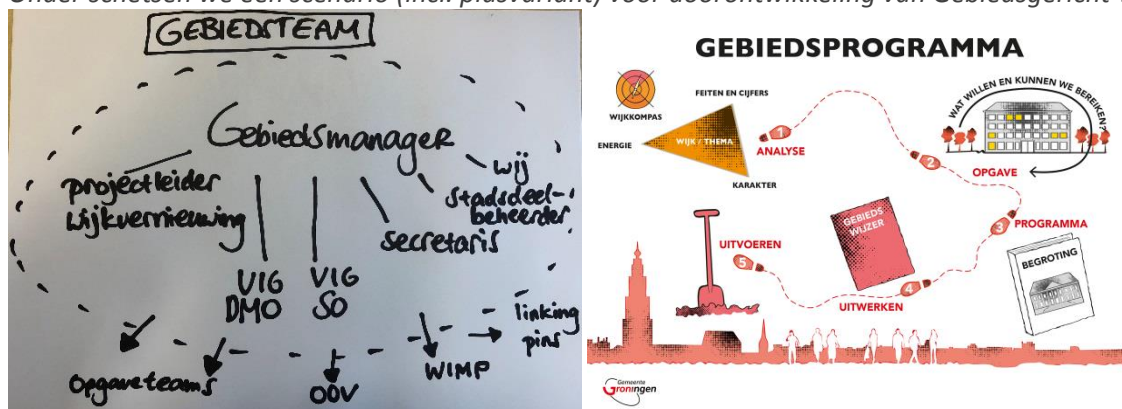
De ambitie m.b.t. Gebiedsgericht Werken

- We willen nabij en benaderbaar zijn (ambtelijk en bestuurlijk) en bouwen aan vertrouwen.
- We willen meer en andere mensen bereiken.
- We doen wat goed en nodig is op elk gewenst schaalniveau.
- We leveren maatwerk per gebied.
- Democratische Vernieuwing: We willen meer zeggenschap naar burgers brengen. Met name over zaken die over de directe leefomgeving gaan.

Waar werken we aan?

- We verbinden het gebiedsgericht werken en de stedelijke programma's stevig aan elkaar: de hele organisatie werkt samen aan het gebiedsgericht werken.
- Integraliteit: we bezien vraagstukken in samenhang en werken aan domeinoverstijgende oplossingen o.b.v. feiten, energie en kansen in het gebied.
- We kunnen schakelen tussen schaalniveaus (regio, stad, wijk, dorp, buurt, straat). We werken met stedelijke-, gebiedsgerichte en daaruit voortvloeiende wijkvernieuwings- programma's.
- We verbeteren de kwaliteit van oplossingen door coproductie, zodat beleid en bewonersinitiatieven elkaar versterken.
- We weten bottom-up en gebiedsgericht te redeneren. De middelen om hetzelfde doel te bereiken kunnen per gebied verschillen.

Onder schetsen we een scenario (incl. plusvariant) voor doorontwikkeling van Gebiedsgericht Werken.

Scenario: Verstevigen en verbeteren

- Co-makenschap van de stad als uitgangspunt
- De hele organisatie is eigenaar van GGW
- Alle gebiedsopgaven landen in de programma's
- We maken alleen beleid als opgaven in de wijken/gebieden daar aanleiding toe geven.
- We maken gebiedsgericht beleid, tenzij...het beter stedelijk kan. Beleid wordt waar gewenst vanuit het gebied en per gebied bottom-up opgebouwd.
- We verstevigen de huidige gebiedsteams in omvang, kwaliteit en positie: van VIG'er (Vertegenwoordiger in Gebiedsteam) naar 'gebiedsregisseurs'
- We verbeteren de manier waarop gebiedsteams aan de organisatie zijn verbonden: instellen opgaveteams en linking pins tussen gebiedsteams en rest van de organisatie.

- *Verbeteren van de voorkant van het proces: delen en prioriteren opgaven*
- *Stevige doorgaande lijn van wijk- en vakwethouder via PO, Gebiedsberaad naar integraal programmaoverleg en gebiedsteam & vice versa. Dat vergt een andere inrichting van de PO's.*
- *De gehele begroting wordt flexibeler gemaakt. Niet alle budgetten vastzetten in stedelijke programma's, meer afweegbare vrije ruimte voor opgavegericht werken creëren.*
- *Budget GGW benodigd voor (7 keer) wijkwethoudersbudget, innovatie (v/h StadDoetMee) en algemene zaken*
- *Verbinding met organisatieontwikkeling: dit vergt: ontwikkeltijd en investeren in de kwaliteit en werkwijze van medewerkers*

Plusvariant - Model Enschede

- *Politieke systeem (incl. Raad) organiseert zich naar gebieden. Dit vergt aanpassing van de werkwijze van de Raad.*
- *Stevigere politieke en ambtelijke sturing: van bovenaf Gebiedsgericht Werken stevig neerzetten en integraal sturen. Dat vergt een stevige positie van de burgemeester, wijkwethouders en gemeentesecretaris.*
- *Verstevigen gebiedsteams (zie ook scenario 1) en positie & slagkracht gebiedsmanager (= equivalent programmaleider).*
- *Opgave-/uitvoeringsmanagers in de lijn.*

Doorontwikkelen democratische vernieuwing

Tot nog toe is de agenda Democratische Vernieuwing vooral vanuit het Gebiedsgericht Werken vormgegeven. We stellen voor dit steviger en integraler als stedelijk programma neer te zetten. Vandaar maakt dit thema niet afzonderlijk onderdeel uit van de bovengenoemde scenario's. Al draagt Democratische vernieuwing daar uiteraard stevig aan bij. Voorstel:

- *Democratische vernieuwing als stedelijke beweging en programma neerzetten, niet alleen vanuit gebiedszaken. Onderbrengen bij Concernstaf. (is uitwerking advies Rekenkamer)*
- *Brede beweging van samen de stad maken en uitvoeren: 'Letsgro 365 dagen per jaar.'*
- *Verbreding naar de gehele gemeentelijke agenda. Denk aan onderwijsinnovatie, jeugdbeleid (kinderraad, kinderborgemeester, jongerenpanel e.d.), de omgevingswet, duurzaamheid/energietransitie e.d.*
- *Verbinden en verstevigen van de huidige initiatieven en werkwijze d.m.v. aanjaag- en verbindingsteam vanuit alle organisatieonderdelen*
- *Rol gemeente varieert: Soms in the lead, soms cocreatie, soms meedoen in proces van burger.*
- *Naar de wijk brengen wat kan: de onderwerpen waar de meningsverschillen niet langs ideologische scheidslijnen lopen naar de wijk brengen. En van de andere 25% meer en beter politiek maken.*
- *Sturen op de kwaliteit van het democratische proces (is ook resultaat).*
- *Expertise ten dienste van het proces stellen.*
- *Vernieuwingskracht van de experimenten verbreden naar de hele organisatie.*

2019 als overgangsjaar

Doel is alle toekomstige (gebieds- en andere) opgaven in te bedden in de programma's. In 2019 lukt dat nog niet. Er zijn meerdere opties: de opgaven worden aangepast aan het beschikbare geld, er wordt opnieuw geprioriteerd binnen bestaande programma's of het college stelt extra middelen beschikbaar. Voorstel is de reeds ontwikkelde gebiedsprogramma's 2019 in te dikken.

Daarnaast zijn er middelen nodig om in de organisatie bovenstaande beweging te maken en de gewenste bezetting in de gebiedsteams te realiseren. Bovendien zijn er extra middelen nodig om de nieuwe gebieden te bedienen. Haren en Ten Boer werkten niet met gebiedsteams, dus het gaat hier om het neerzetten van een nieuwe structuur. Zie hiervoor de ingediende claim.

2.6 Een betere dienstverlening: digitalisering en informatievoorziening

De digitalisering van de samenleving heeft een grote impact op de gemeente. Deze impact betreft met name de veranderende interactie met burgers, de grotere rol van data in de taakuitvoering, de transitie naar gemeentebrede en overheidsbrede dienstverlening en de noodzaak van continue innovatie en aanpassing aan **veranderende verwachtingen van de maatschappij**. Dit vraagt van Groningen - als grootste gemeente van Noord-Nederland - dat zij ambitie toont bij de transformatie van de huidige reële gemeente – bestaande uit mensen, balies, gebouwen en formulieren - naar een virtuele gemeente die meer dan nu gebaseerd is op informatietechnologie en digitale processen. Voor de transformatie naar een virtuele gemeente zijn meer fundamentele vernieuwingen nodig en een substantieel investeringsbudget dat overeenstemt met de Groningse ambitie. De ambtelijke visie op deze transformatie is beschreven in Virtueel Groningen 2022. Virtueel Groningen 2022 is een toekomstperspectief van de gemeente als geheel, zowel online als offline.

Digitalisering en datagestuurde werken gaan een grote rol spelen in verbetering van overheidsdiensten, versterking en innovatie van beleid, burgerparticipatie en democratie. De gemeente Groningen heeft qua digitalisering enerzijds **een inhaalslag** te maken. We zullen in 2025 op digitaal vlak bijvoorbeeld gereed moeten zijn voor implementatie van de Omgevingswet. Anderzijds willen we digitalisering inzetten om de dienstverlening beter aan te laten sluiten op het bijzondere karakter van de stad en de maatschappelijke behoefte.

Op ICT-gebied zetten we in op het **kantelen naar volledig digitaal (digitale transformatie)**. Digitalisering gaat dus een steeds grotere rol spelen in de verbetering van overheidsdiensten en versterking van burgerparticipatie. Tevens is digitalisering een middel om de toenemende complexiteit van beleidsvraagstukken in de samenleving te kunnen beantwoorden. Dit vraagt om een heldere visie en keuzes op het gebied van dienstverlening en extra investeringen in mens, processen en techniek. Vanaf 2019 zal vorm en inhoud gegeven moeten worden aan deze visie. Tegelijkertijd zien we dat de investeringsopgave ten aanzien van digitalisering op gespannen voet staat met de reeds eerder besloten bezuinigingsopgave voor I&A en de I&A middelen.

De buitenwereld verandert en het is noodzakelijk dat we hier als organisatie op meebewegen. Data en datakoppelingen bieden gemeenten kansen om antwoorden te vinden op cruciale vragen. Tegelijkertijd hebben we te maken met aangescherpte privacyregels die burgers beschermen. **Wat betekent deze digitale transformatie voor onze dienstverlening, organisatie en bedrijfsvoering?** De veranderingen kunnen deels binnen de gemeentelijke organisatie worden gerealiseerd maar vereisen ook ontwikkeling van (nieuwe en andere) relaties met burgers, bedrijven en andere overheden. Dit vraagt van ons als grootste gemeente van het Noorden om ambitie.

In 'Virtueel Groningen 2022' schetsen we vanuit een nieuwe rol onze gemeente van de toekomst waarbij nieuwe technologieën niet meer zijn weg te denken. Virtueel Groningen 2022 is daarmee het traject om een waardevolle en toekomstbestendige gemeentelijke organisatie voor de Groningse inwoners en ondernemers te realiseren. Het Plan van Aanpak Virtueel Groningen 2022 beschrijft het toekomstperspectief van onze dienstverlening en staan klantgerichte principes centraal: mensgericht, regelarm, duidelijk, snel en zeker.

- We bedienen inwoners en ondernemers zo goed mogelijk en op het kanaal van hun keuze, vanuit het principe *'online waar het kan, en persoonlijk waar dat toegevoegde waarde heeft'*;
- We bieden toegankelijke en begrijpelijke dienstverlening, zodat iedereen eenvoudig zaken met ons kan doen;
- We werken zichtbaar samen met onze ketenpartners en medeoverheden, zodat inwoners en ondernemers een integrale dienstverlening ervaren;

- We maken gebruik van landelijke standaarden en oplossingen, waardoor onze dienstverlening eenduidiger, veiliger en goedkoper wordt;
- We maken gebruik van nieuwe technologische mogelijkheden, zodat wij passende, proactieve dienstverlening kunnen bieden aan onze inwoners en ondernemers.

Virtueel Groningen 2022 beoogt voor burger en bedrijfsleven een situatie te scheppen waarmee een verzoek maximaal geautomatiseerd wordt ingewilligd waar dat kan en handmatig wordt uitgevoerd waar dat moet of toegevoegde waarde heeft. De burger wordt daarmee in staat gesteld regie te voeren over de gegevens die de overheid over hem bewaart. Daarbij wordt gebruik gemaakt van via generieke interfaces ontsloten gegevensverzamelingen (integrale data laag). Waar het kan wordt de burger proactief benaderd vanuit onze dienstverleningsgedachte, mogelijk gemaakt door nieuwe combinaties van en analyses op onze gegevens. De burger wordt bediend via het kanaal van keuze.

Virtueel Groningen 2022 heeft implicaties voor de ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie en werkt daarom nauw samen met het programma Organisatieontwikkeling (OO). Ook leggen we vanzelfsprekend relaties met relevante programma's, bijvoorbeeld onderwijs. Digitale geletterdheid wordt steeds belangrijker: het begrijpen hoe moderne informatie- en communicatietechnologie werkt en ermee kunnen omgaan. Groningen heeft al een reputatie als **'digital city' en als koploper op het gebied van onderwijsinnovatie**. We nemen in 2019 deel aan het Europees project 'Like! building a local digital innovation culture' (om zowel inwoners, bezoekers als medewerkers digitaal vaardig te maken) en aan blockchain initiatieven. Doel is om door middel van een gezamenlijke aanpak van Groningen in 2025 de meest digitaal geletterde stad van Nederland te zijn.

2.7 Organisatie-ontwikkeling(en)

Onze omgeving is aan grote veranderingen onderhevig. Decentralisaties, de nieuwe Omgevingswet, digitale innovaties, verschuivende maatschappelijke verhoudingen: de oude sturingsfilosofieën en paradigma's passen zich maar moeizaam aan en blijven hardnekkig voortbestaan. New Public Management en bureaucratie zijn niet langer een passend antwoord op steeds belangrijker wordende horizontale verbanden. Hiërarchie verliest zijn waarde, als je ze onvoldoende betekenis geeft. Het vormgeven van effectieve samenwerking met (maatschappelijke) instellingen, bedrijven en burgers blijkt steeds meer een harde eis aan professionals en publieke organisaties. Over bestaande grenzen van disciplines, organisaties en domeinen heen.

Bij deze nieuwe werkelijkheid past het idee van publieke waarde (Public Value)²⁵: het in alles wat we doen vooropstellen van de effecten voor de burger en samenleving (zie ook paragraaf 2.5 dichtbij de burger). **Dienstverlening, digitalisering, innovatie, wijkgericht/gebiedsgericht werken en externe oriëntatie zullen de centrale ontwikkelthema's** in onze organisatie zijn. Om de burger optimaal te kunnen bedienen vraagt dit om een taakvolwassen organisatie.

De extra taken die we als gemeente erbij krijgen en de ingezette beweging op maatwerk en beleid dichtbij de burger vragen om **een kritische blik op onze organisatie en capaciteit**. Denk hierbij aan decentralisaties, aanvragen, initiatieven, bouwplannen, etc. Daarnaast zetten we steeds meer in op participatie bij grote projecten hetgeen een vraag naar extra capaciteit betekent. Hetzelfde geldt voor het gebiedsgerichte werken en de wijkvernieuwing. Ook zetten we vanuit de organisatie sterker in op lobby, regionale samenwerking, het aanboren van marktinitiatief en het creëren van extra financieringsmogelijkheden. Deze omslag vergt een leerproces binnen de organisatie waarbij voor de korte tot middellange termijn een beroep op extra capaciteit wordt gedaan.

²⁵ Uit: Public Value. Artikel: "Publieke waarde creëren".

Integraal werkende, wendbare organisatie

Het centraal stellen van de burger en samenleving vereist een transformatie van onze organisatie en mensen (flexibel en wendbaar) in aansluiting op de digitale transformatie en realisatie van publieke waarde. Daarnaast impliceren de benoemde trends, ontwikkelingen en opgaven betere verbindingen tussen beleidsvelden waardoor er **integraler en efficiënter** gewerkt kan en moet gaan worden. Dit vergt een wendbare organisatie die extra taken integreert en niet direct vertaalt naar aanvullend benodigde capaciteit. Waar we extra dingen gaan doen, zullen we ook moeten stoppen met dingen. Opgaven zullen op verschillende schaalniveaus moeten worden opgepakt, in goede samenwerking bij met bewoners en andere partijen. Dit vraagt tijd, want het betekent een andere manier van werken en een andere manier van regie en aansturing, zowel bestuurlijk als organisatorisch.

De verwachting is dat werk zich de komende 10 jaar compleet anders gaat ontwikkelen. Ook vraagt de digitalisering een noodzakelijke transformatie van onze organisatie en mensen. Daarvoor zijn andere vaardigheden noodzakelijk. Vanuit organisatie-ontwikkeling vraagt dit een ontwikkeltraject naar **“Medewerkers van de toekomst”**. We moeten leren samen te werken met robots waardoor onze menselijke vaardigheden belangrijker worden: machines kunnen niet ethisch denken/handelen. Complexe vraagstukken, samenwerking met burgers, partners en grootschalige ontwikkelingen vereisen meer verbeelding, creativiteit en communicatievaardigheden van medewerkers. Dat vraagt om een organisatie-ontwikkeling met een bijbehorende strategische HR-agenda en HR functies.

Uit het Leesman-rapport²⁶ komt naar voren dat de huidige huisvesting ontoereikend is en belemmerend werkt in het optimaal bedienen van onze inwoners door de gemeentelijke organisatie en integraal, wendbaar te werken.

Gebiedsgericht werken in de lijn

Het gebiedsteam maakt samen met bewoners en partners wijkanalyses en vertaalt deze samen met de programmaleiders naar opgaven. Deze opgaven worden uitgewerkt in gebiedsprogramma's, via een proces dat jaarlijks met de wijken, initiatiefnemers, gebiedsteams en programmaleiders wordt gevolgd. De lijn maakt vervolgens concrete plannen en voert die samen met bewoners en partijen in de wijk uit. Daarmee verleggen we **het zwaartepunt van het gebiedsgericht werken naar de programma's/de lijn**. De middelen komen daarmee zoveel mogelijk uit de reguliere programma's, met uitzondering van een flexibel wijkwethouderbudget voor kleinere initiatieven en wijkactiviteiten. Gebiedsmanagers sturen de gebiedsteams aan, zorgen voor de samenhang tussen de processen in de wijken, zijn sparringpartner van de wijkwethouder en onderhouden de netwerken in de wijken. De komst van Haren en Ten Boer benadrukt onze ambitie om te zorgen voor voldoende focus op de kwaliteit en organisatiekracht voor de gebiedsgerichte inzet en de nabijheid van bestuur.

Verhoogde aandacht voor veiligheid en leefbaarheid

De zorg voor veiligheid is een kerntaak van de gemeente. Die verantwoordelijkheid dragen we samen met vele partners. Afgelopen jaren is fors geïnvesteerd in veiligheid. Het vormt randvoorwaarde voor een aantrekkelijke, leefbare gemeente en sociale en economische ontwikkeling. Onze inwoners voelen zich relatief veilig. Om dit vast te houden, blijft aandacht nodig voor thema's als veilige evenementen, aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling, het tegengaan van uitgaansgeweld, van woninginbraken en woonoverlast. **Op enkele thema's is het noodzakelijk om meer ingrijpend te investeren**, te weten:

- *Verbinding zorg en veiligheid.* We zien een forse toename van problematische casuïstiek. Waar we er niet in slagen om zorgproblematiek effectief aan te pakken, ontstaan veiligheids- en leefbaarheidsrisico's. De ernst varieert van overlast-aanpak tot situaties die om bescherming van de openbare orde vragen. Een vergaande integratie van zorg en veiligheid is daarom noodzakelijk,

²⁶ Het Leesman-onderzoek meet hoe goed de werkomgeving de gebruikers ondersteunt. Deze heeft afgelopen mei in 5 van onze kantoorpanden plaatsgevonden.

- *Bestrijding van ondermijnende criminaliteit.* De vermenging van boven- en onderwereld tast onze samenleving aan. Aanpak van thema's als drugscriminaliteit, witwassen, misbruik en vastgoed-fraude en mensenhandel vragen om één overheid: een intensievere samenwerking met onze partners en betere benutting van de interne informatiepositie (een informatie-gestuurde manier van werken). Nadruk ligt op de wijken als de plek waar ondermijnende criminaliteit wortel schiet.
- *Veiligheid in de wijk.* We gaan door met wijkgesprekken over veiligheid, waarbij bewoners de veiligheidsthema's kunnen agenderen bij de lokale driehoek. Hiermee betrekken we bewoners nadrukkelijk bij veiligheidsthema's in hun eigen leefomgeving. De wijkvernieuwing wordt benut om veiligheid en leefbaarheid te stimuleren, in de fysieke inrichting als rond sociale vraagstukken.
- *Jeugd en Veiligheid.* Aanpak van overlast en problematische jeugdgroepen is een opgave. Met de plus-min-mee-methode brengen we jeugdgroepen in beeld en bepalen we interventies.
- *Radicalisering.* De polarisering in onze samenleving blijft een voedingsbodem voor (rechts) radicalisme. Door vroegtijdige signalering en reactie kunnen we excessen voorkomen.

De extra aandacht voor veiligheid en leefbaarheid werkt door in de inzet van toezicht en handhaving. Boa's hebben de afgelopen jaren een grotere rol gekregen rond veiligheid en leefbaarheid in steden. De VNG pleit voor verdere uitbreiding van het takenpakket en bevoegdheden. Boa's zouden kunnen optreden tegen lichte verkeersovertredingen. Ook kiezen steeds meer gemeenten voor inzet van gespecialiseerde Boa's tav. groepsdynamische processen binnen jeugdgroepen en om de overlast van hangjongeren te beperken. We zien tevens een toename van aanvragen voor grote evenementen in onze stad. Daarnaast geven we extra impulsen aan de binnenstad als huiskamer van stad en regio. Het intensieve gebruik van de beperkte ruimte vereist een hoog handhavingsniveau.

Stadsbeheer maakt zich op voor de toekomst

Onze bewoners ervaren dagelijks hoe het is gesteld met hun directe leefomgeving. Ze noemen in enquêtes of wijkstemdagen groen, speelvoorzieningen, zwerfvuil en onderhoud als belangrijke thema's. We herijken onze koers regelmatig. In de concept-visie "Stadsbeheer maakt zich op voor de toekomst, 2018-2023" beschouwt Stadsbeheer hoe ze aan veranderende verwachtingen en behoeftes van bewoners en andere partijen kan voldoen en kan reageren op nieuwe ontwikkelingen. Dit nieuwe opgaven worden vooral bepaald door zgn. '**global grand challenges**': klimaatverandering, grondstoffenschaarste, demografische verschuivingen, langer en anders leven, nieuwe connectiviteit.

Behoud/versterking van de leefkwaliteit komt terug bij alle behoeftepeilingen in relatie tot wonen. De leefkwaliteit is echter onder druk komen te staan door bezuinigingen en door bouw- en infrastructurele activiteiten. **Meer groen** kan een belangrijk item zijn en bijdragen aan temperatuur-beheersing, biodiversiteit en het dempen van de gevolgen van hevige regenval. In de concept-visie wordt daartoe ingezet op versterking van de groenstructuur en behoud van bomen. Verder kan de beleving van bewoners over hun leefomgeving nog meer betrokken bij de wijze waarop de openbare ruimte wordt beheerd en onderhouden. Dit leidt dan tot **gedifferentieerd beheer** en het faciliteren van zelfbeheer. Keuzes per wijk of thema (groen, schoon, spelen) kunnen aldus verschillen.

We streven naar **een afvalvrij Groningen in 2025**. In feite worden alle afvalstromen dan hergebruikt als grondstof. Stadsbeheer ziet voor zich een centrale rol in bevordering van de circulaire economie. Zo kan er een grondstoffen-hub aan de rand van de stad worden gecreëerd, die een broedplaats kan worden waar circulariteit de boventoon voert in samenwerking met kringloopbedrijven, startups en bewoners. Bij aanbestedingen kunnen we innovaties en hoogwaardig hergebruik bevorderen, bij voorkeur in de regio zodat de regionale recycling-industrie wordt versterkt.

Om hergebruik van grondstoffen mogelijk te maken, kunnen we blijven investeren in goede wijkvoorzieningen en communicatie over de mogelijkheden om afval te scheiden. Het inzamelen van afval wordt steeds lastiger in een compacter wordende stad. Daarom onderzoeken we of alterna-

tieve vormen van afvalinzameling, zoals een Ondergronds Afval Transport systeem, uitkomst kan bieden in een nieuw te bouwen wijk. Onze ambitie is dat in 2025 80% van ons inkoop circulair is.

Stadsbeheer houdt de komende vijf jaar **extra rekening met klimaatadaptatie** door 100% water-robust en klimaatbestendig beheer toe te passen, gezien ook de mogelijke extreme weersomstandigheden. Binnen het ecologisch beheer versterken we de biodiversiteit in de stad. Ook houdt stadsbeheer maximaal rekening met energietransitie binnen de bedrijfsvoering. Dat gebeurt door emissieloos vervoer, duurzame verlichting en als leverancier van duurzame energie. Voor stadsbeheer heeft elektrisch rijden en rijden op waterstof de toekomst. Vanaf 2023 rijden we uitsluitend met emissieloze wagens in de binnenstad en zorgen dat alle inkoop vanaf 2025 emissieloos is.

Stadsbeheer is bij uitstek ook de directie die de **rol van sociaal werkgever** kan invullen op basis van de beschikbare werkzaamheden. In de afgelopen jaren hebben we dat gedaan met ruim 300 mensen vanuit lederz. De participatiewet leidt nu tot een snelle afname van deze medewerkers. We willen onze rol als sociale werkgever in stand houden en zo mogelijk verder uit bouwen. Stadsbeheer wil tegelijkertijd een robuuste organisatie zijn en voert ook **werkzaamheden in de regio voor derden**. Dit doen we vanuit een maatschappelijke verantwoordelijkheid, binding met de regio en een hogere doelmatigheid en doeltreffendheid van de inzet van middelen.

2.7.1 Besturingsparagraaf Coalitie-Akkoord

Na afsluiting van het Coalitie-Akkoord gaat het nieuwe college uitvoering geven aan de opgenomen ambities en beleidsdoelen. Wij adviseren aan het begin een besturingsparagraaf op te stellen. Doelstelling. De gemeente krijgt bij de uitvoering van ambities en beleidsdoelen te maken met (publieke) risico's en onzekerheden. Past de uitvoering bijvoorbeeld binnen de budgetten en de geldende wet- en regelgeving, is er voldoende capaciteit binnen de gemeentelijke organisatie, is de bedrijfsvoering op orde en is de samenwerking met andere ketenpartners goed ingericht. Met een besturingsparagraaf kunnen ambities en doelstellingen vooraf worden gekoppeld aan de besturing daarvan, waarbij **(publieke) risico's en onzekerheden worden benoemd en geadresseerd**. Kortom: vooraf wordt concreet en meetbaar geduïd welke sturing wordt aangewend om het coalitieprogramma *waar te maken (wat moet worden gedaan en aan welke voorwaarden moet worden voldaan om de in het coalitieakkoord gestelde doelen en ambities te kunnen realiseren)*. Een besturingsparagraaf is daarmee *breder dan een (bestaande) paragraaf weerstandsvermogen en kan belangrijk instrument zijn voor zowel het college als de gemeentelijke organisatie*.

In een besturingsparagraaf kunnen onder andere de volgende aspecten worden opgenomen:

- *Financiën en regelgeving*. Bijvoorbeeld: Kan het plan worden uitgevoerd binnen bestaande regels en richtlijnen? Indien nee: wat moet, kan en zal (moeten) worden afgeschaft?
- *Het vraagstuk*. Bijvoorbeeld: Hoe kan de exacte bedoeling van plan worden gedefinieerd en is er voldoende kennis van de problematiek van de doelgroep.
- *(Bestuurlijke) verantwoordelijkheid*. Bijvoorbeeld: Wat pakken we zelf op en wat laten we aan de samenleving?
- *Organisatie & instrumentarium*. Bijvoorbeeld: Wat is nodig in capaciteit en kwaliteit om de bestuurlijk ambities tot uitvoering te kunnen brengen.
- *De omgeving*. Bv. Hoe werken we samen met andere overheden, bedrijfsleven en ketenpartners.

3. Belangrijke samenwerkingspartners, afstemming agenda's

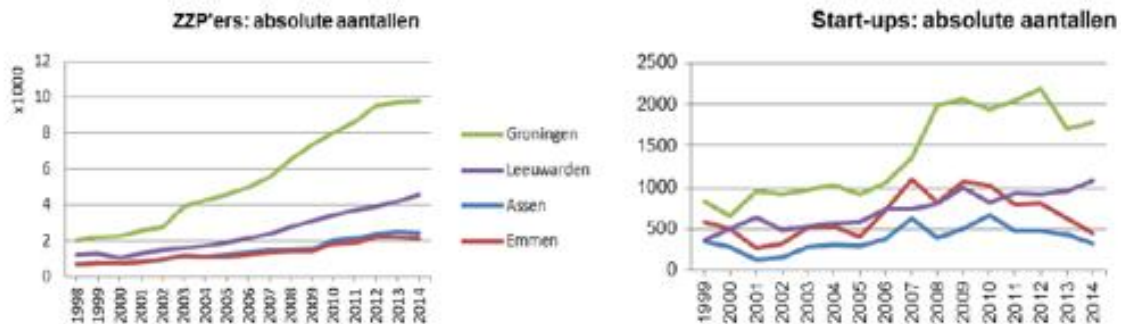
Om adequaat te kunnen inspelen op deze ontwikkelingen zullen we ons nog sterker moeten richten op onze belangrijkste partners en hun agenda's. Dit betreft uiteraard onze kennisinstellingen en het UMCG, met gemeente en provincie verenigd in het **Akkoord van Groningen**. Ze wil *“de bijzondere positie van Groningen als internationaal kennisknooppunt en centrum van innovatie uitbreiden en versterken en samen met strategische partners de krachten bundelen om excellentie te bevorderen”*.

Stad en Regio Factsheet

(Edzes E.A., 2017 I.S.M. OIS GRONINGEN)

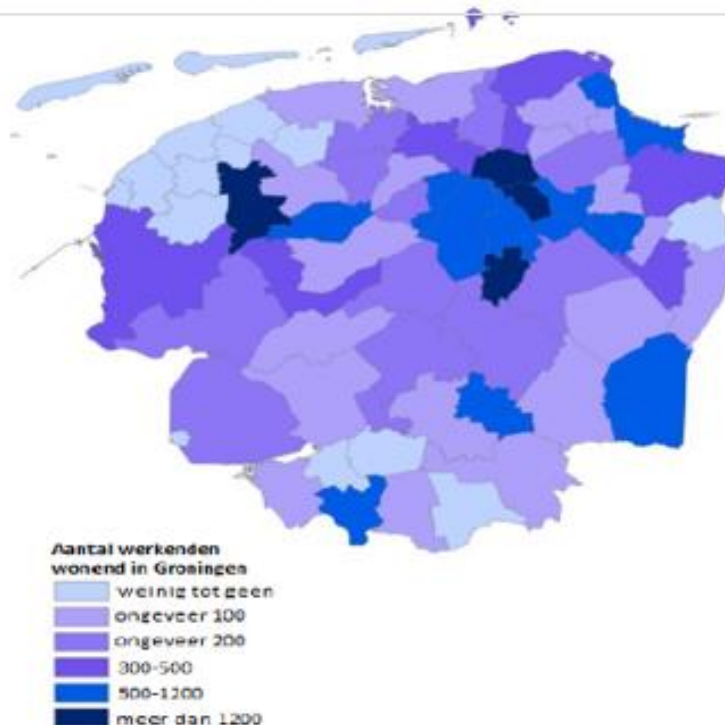
“Van elke euro die in het noorden wordt verdiend, komt naar schatting 19 cent uit de (huidige) gemeente Groningen.”

De stad Groningen heeft in absolute zin de meeste ZZP'ers van de noordelijke steden. Een relatief groot deel (groter dan het landelijke gemiddelde en dan de andere noordelijke steden) van hen is hoogopgeleid. De stad kent ook de meeste Startups van de noordelijke steden.

Inwoners van Groningen werken in vrijwel heel Noord-Nederland. Inwoners van Leeuwarden blijven veelal in Friesland. Groningen trekt daarnaast werkenden uit een groter gebied dan de andere steden in het noorden. Het verzorgingsgebied van Groningen is heel Noord-Nederland.

Mensen die zich in de gemeente Groningen vestigen komen in toenemende mate van buiten de regio en buiten Nederland. Groningen kent naast steeds meer internationale studenten, ook relatief veel internationale kenniswerkers. Vaak werken zij in het onderwijs of de gezondheidszorg.

Momenteel loopt er een gezamenlijke, kansrijke aanvraag “**Fast Forward the North**, op naar een groene, digitale en gezonde toekomst voor Noord-Nederland” voor cofinanciering vanuit de beschikbare Regio-Envelop-middelen van het rijk, gericht op **versterking van ons innovatieklimaat**. De grote woningbouwopgave, de energietransitie, de betaalbaarheid van de zorg, de technologische ontwikkelingen (waaronder digitale transformatie) en de daarvoor noodzakelijke innovaties en vaardigheden kunnen ervoor pleiten om ook het MBO nadrukkelijker te laten aansluiten.

Europa

In de nieuwe Europese programmaperiode vanaf 2021 worden inhoudelijk innovatieve programma’s belangrijker. Door **Europese samenwerking** dienen zich versnellingsmogelijkheden (cofinanciering) voor onze projecten aan. Dit vraagt om een nadrukkelijker focus op het Europese netwerk waaronder partnersteden met wie we reeds samenwerken (bijv. Hamburg, Bremen, Oldenburg) en lidmaatschappen van diverse netwerken zoals Eurocities en Covenant of Mayors. Een opkomende vraag is hoe we ons willen vertegenwoordigen in Brussel. Mooi voorbeeld van Europese samenwerking is overigens het recent toegekende Lighthouse-project over energietransitie.

Rijk

Een goede afstemming van beleid met rijk en provincie en anticipatie op de betreffende agenda’s blijft voor ons cruciaal. Onze landsdelige positie, de groeiopgave, het aanwezige kennis-potentieel en ons economisch perspectief rechtvaardigen een bijzondere positie op de nationale agenda. De uitwerking van het Klimaatakkoord, de woningbouwopgave en de toekomst van het landelijk gebied als de 3 speerpunten van het “**Kabinetsperspectief NOVI**” (okt. 2018) vormen belangrijke anker- en lobbypunten. Het Nationaal Programma kan daarbij ondersteunend werken.

Wat hebben we te bieden:

- Kennis en innovatie
- Energie
- Ruimte
- Slimme en gezonde mobiliteit
- Leefkwaliteit

Wat helpt ons:

- Groningen koploper in de energietransitie
- Ruim baan voor internationalisering
- Faciliteren van de binnenstedelijke opgave
- Ruimte voor regionale differentiatie en experimenten
- Nederland als één samenhangend systeem: connectiviteit

Afbeelding: Kort samengevat onze inbreng in NOVI-Verband (maart, 2018)

Wij vinden de kenniseconomie in dit verband als expliciet speerpunt missen, dit hebben we ook in VNG/G40-verband kenbaar gemaakt. Over de woningbouwopgave hebben we een **Woondeal** met het Ministerie BZK in voorbereiding. In BO-MIRT-kader agenderen we de snellere spoorverbinding. Voor onze ambitie om in 2035 CO₂-neutraal te zijn, zijn we sterk afhankelijk van het rijk, bijv. voor **opwek-op-zee en qua regelgeving** en in financieel opzicht ook om de **bestaande woningvoorraad** te verduurzamen. Het betreft daarbij zowel het corporatieve bezit als het particuliere eigendom. We zullen voor innovatie, financiering en nieuwe energienetwerken/alternatieve benutting van bestaand met rijkshulp sterk moeten leunen op grote partijen als de **Gasunie en Shell resp. de netbeheerders**.

Over de zorgkosten en preventiemogelijkheden, de inkomensdienstverlening (macrobudget BUIG en verdeelsystematiek) en de Landelijke Voorziening voor Vreemdelingen voeren we reeds, mede vanuit onze trekkende rol in de G40, intensief overleg met het rijk. Vertegenwoordiging in relevante bestuurlijke commissies en stuurgroepen (en voorbereidende ambtelijke gremia) is aandachtspunt.

Provincie

Als motor van de noordelijke economie, vanuit onze landsdelig en regionaal verzorgende centrumfunctie (onderwijs, zorg, cultuur, detailhandel) en gezien de toenemende afhankelijkheid van een brede regio is het van belang een stevige plek te krijgen in het nieuwe **Coalitie-Akkoord van de provincie**. Dit vraagt om goede inhoudelijke inbreng en procesmatige begeleiding vooraf op diverse thema's. Aandachtspunt is hoe we ons vanuit de groeiopgave zullen moeten verhouden tot de krimp.

Lokaal actieve partijen

Rond de transformatie in de zorg verwachten we veel van het **Gebiedsondersteuningsnetwerk** zoals dat per deelgebied bij vier **hoofdopdrachtnemers** is belegd. Zij zullen in samenspel met bewoners, WIJ-teams en daar actieve partners de sociale basis moeten versterken.

Een sluitende aanpak op het gebied van **Arbeidsmarkt-Onderwijs-Zorg** noopt tot nauwe afstemming tussen de partners, met intensieve begeleiding van de doelgroep.

Voor versnelling van de woningbouwproductie, waaronder de aanpak van het tekort aan sociale huurwoningen, en voor de uitvoering van de wijkvernieuwing zullen we gezamenlijk met de **ontwikkende partijen** en met name ook de **corporaties** moeten optrekken.

Rond Beschermd Wonen hebben corporaties eveneens een belangrijke huisvestende rol.

Versterking externe focus: samenwerking in regionale, nationale en internationale context

Gezien ons Meerjarenbeeld en het totaal aan opgaven zullen we explicieter moeten kijken naar investeringsmogelijkheden van derde partijen (bijv. pensioenfondsen) en financieringskansen van andere overheden. Het nieuwe college zou er daartoe voor kunnen kiezen zich nadrukkelijker te richten op andere partijen, waaronder met name het rijk, provincie en de EU waar het gaat om het samenwerken aan actuele vraagstukken en daaraan gepaard gaande vormen van cofinanciering. Mede hierop anticiperend is de afgelopen tijd op diverse manieren gewerkt aan het verstevigen van lobbykracht in de organisatie. **Een interne 'lobbytafel'** onder aanvoering van een nieuw te werven lobbycoördinator is in de opstartfase. We baseren onze lobby op wat ons kenmerkt, ons eigen verhaal, sterke punten en bieden Groningse oplossingen voor landelijke vraagstukken. Daartoe zullen we nadrukkelijk gezamenlijk moeten optrekken met relevante strategische partners.

Op basis van onze focus willen we – als gezegd - een leidende rol in landelijke netwerken en zetten we (inter)nationale samenwerking in als middel om onze doelen te versnellen of te versterken. Bij het ontwikkelen van beleid of de uitwerking van innovatieve oplossingen zal de internationale, Europese, nationale en regionale dimensie beter moeten worden meegenomen. Door hier meer tijd en aandacht aan te besteden kunnen we andere middelen aanspreken maar ook beter onze invloedspositie pakken die Groningen als grootste stad in Noord Nederland kan toebehoren. Organisatie-breed zal met deze extra taken rekening moeten worden gehouden.

Er liggen kansen om beter gebruik te maken van EU-middelen in de (nieuwe) Europese programma's. Doel naast cofinanciering van projecten is het ophalen en delen van kennis omwille van een hogere (kostendekkende) kwaliteit van beleidsontwikkeling en uitvoering. We hebben de laatste jaren een goed trackrecord opgebouwd met onze deelname aan een aantal prestigieuze programma's van Horizon 2020 oa. door onze mankracht in Brussel. Hierdoor ontvangen we steeds meer uitnodigingen om mee te doen aan nieuwe innovatieve projecten. Willen we deze kansen te gelde maken, dan is er wel een investering voor nodig in de vorm van capaciteit en een stukje 'ondernemerschap van de organisatie'. De investering in mankracht kan zich terugverdienen, ruwweg in een verhouding van 1:3. We kunnen van elke euro aan EU-subsidie 30 cent gebruiken voor eigen (project)personeel. Door systematisch ons beleid te koppelen aan EU-programma's is **een businesscase** te maken om zowel een team van mensen in te zetten om subsidies te verwerven als mensen aan te nemen voor de uitvoering van projecten. Voorbeelden hiervan zijn o.a. te vinden in Amsterdam en Eindhoven.